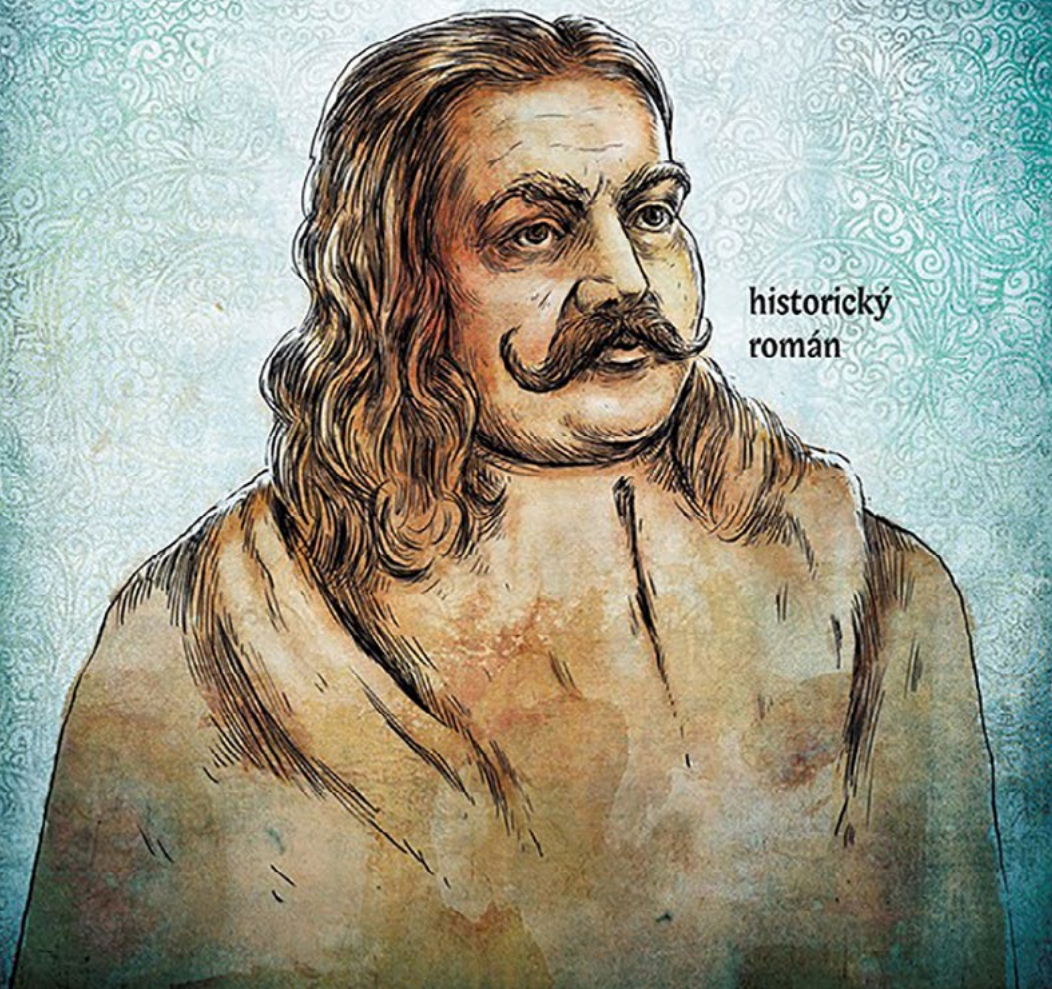

Paměti českého krále

Jiříka z Poděbrad

Václav Erben

historický
román

Paměti českého krále Jiříka z Poděbrad

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Václav Erben
Paměti českého krále Jiříka z Poděbrad – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Paměti českého krále

Jiříka z Poděbrad

Václav Erben

historický román

Václav Erben

PAMĚTI ČESKÉHO KRÁLE
JIŘÍKA Z PODĚBRAD

Text © Václav Erben – dědicové c/o DILIA, 1974
© NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2018

ISBN tištěné verze 978-80-7597-244-6
ISBN e-knihy 978-80-7597-307-8

OBSAH

Kniha první: Dětství	8
Kniha druhá: Jinošství	230
Kniha třetí: Zrání	444

Kniha první: Dětství

Od obležení Poděbrad tábory roku 1426
do bitvy u Lipan roku 1434

Je zvláštní, jaký je dnes vítr.

Noc a vítr.

A oblaka se ženou a zakrývají a odkrývají měsíc. Dobře že hoří oheň. Venku je chladno. Oheň hoří dobře, dobrý je i komín a hvízdá v něm vítr.

Napadá mne někdy, jestli vítr odnáší myšlenky. A zdalipak někde poletují, neskloubeny a rozsety.

Jinak si počasí nevšímám. Hledím, aby mi nebyla zima, abych se nepotil v horku. Ale dnes se dívám pootevřeným oknem na oblohu. A ten chladný vítr cítím.

Měl bych ulehnout a spát. Mnohde ve městě ještě hodují. Popíjejí. Mnozí se budou válet po ulicích. A ráno je budou očichávat, spící a bledé, psi a prasata.

Veselí se a budou se potácet a padat a zvracet a vykřikovat, zpívat, říhat na mou počest. Mluví o mně. Uvažují. Teď ještě mnozí uvažují. Pan Aleš Holický ze Šternberka a Oldřich z Rožmberka sedí tiše. Pijí, ale málo. Opatrně. Víím to, jako bych je viděl. Každého zvlášť. Každý sám a u sebe. Znáám je.

Stal jsem se dnes českým králem.

Rokycana se pomodlil a spí. Arcibiskup.

Ano, že jsem dosáhl trůnu, může být závěr, vyvrcholení, cíl. Mých snah, touhy, obratnosti a lsti. Snad, abych docela uspokojil svou ctižádost, mohu se pokusit sáhnout po římské koruně. Já, kacířský král. Ovšem zažene-li kacířský král Turky, osvobodí-li od nich Cařihrad, bude-li platit. Mnoho.

Nesmysl.

Cítím, že od tohoto vrcholu půjdou věci dál stejně špatně, stejně dobře; spíš hůř. Jsem na začátku, ne zdaleka na konci. Což není příjemné pomyšlení.

I když jsem na vrcholu.

Český král bez rodového požehnání. A zajisté bez požehnání Boha. Jen s Rokycanovými modlitbami. A Bůh, jestliže shlíží a zná...

Nelze než mávnout rukou.

Královskou rukou. Je stejná, jako byla dnes ráno ruka zemského správce.

Vzpomínám na oblohu, již jsem pozoroval oknem své světnice na Poděbradech. Když jsem se na lůžku trochu nadzvedl, viděl jsem řeku a luka a táhla se nad nimi řídká mlha jak zástupy duchů nebo duší. To druhé je snad zbožnější pomyšlení.

Duší (nebo duchů?) šťastných nebo nešťastných.

Nikdy jsem to nemohl rozhodnout. Považoval jsem to za neštěstí života.

Musel jsem totiž odhánět komáry.

A světnic se ozývalo hlasité chrápání mého pěstouna. Kněze Jana.

Pokud si vzpomínám, je to vůbec to první, co si pamatuju. První vjem mého života, který si uvědomuji. Noc a měsíc a louky. Trochu strach. Komáři nad bažinami okolo hradu. A chrápání.

O knězi Janovi: Měl být mým pěstounem. Učitelem. Otcem i matkou zároveň. Já neměl nejen matku, ale také otce Viktorína si pamatuju málo a vlastně mám dojem, že si ho pletu se strýcem Hynkem. Kněz Jan nebyl, myslím, knězem. Přemýšlím-li o tom dnes, v poslední době – je zvláštní, že teprve od smrti Hynce Ptáčka z Pirkštejna se pokouším vybavit si nějaké vzpomínky; do té doby jsem neměl jaksi čas a ani mysl na vzpomínání –, jsem si zcela jist, že ten drobný mužík s řídkými vousy a ve směšně plandavé sukničce nebyl vůbec muž. Naučil mne pramálo. Ale byl to jediný člověk, který mne vůbec učil trochu číst a psát. Měl modré, velké a vlhké oči a býval cítit vínem.

Vodil mne za ruku; jeho ruka byla kostnatá a studená.

Mše nesloužil a hradní kapli se spíš vyhýbal. Pisklavým hlasem četl bibli, latinsky, smysl čteného mi vyprávěl v našem jazyku.

Sedávali jsme spolu a ještě s purkrabím hradu Joštem u jídla.

Mluvili o věcech, kterým jsem nerozuměl, a často se smáli. Kněz Jan potichu, Jošt otvíral při smíchu ústa a ukazoval své děravé zuby.

„Dobře,“ volával a plácal dlaní do stolu, „že sedíme zde. Na přepevném hradě. Bitvy přenechme pánům rytířům a luže.“

Dodneška si myslím, že když v ničem jiném, pak v tom posledním měl pravdu. Ostatně, já se nikdy za rytíře nepovažoval.

Otec a strýc, neboť ti dva, pokud si vzpomínám, byli téměř neustále spolu, se objevili jen jednou před obležením Poděbrad. Tak to zůstalo v mé paměti. Přijeli na několik dní se svými lidmi, bylo tam najednou spousta mužů, žen a výrostků a vozů a koní; smějících se a pokřikujících mužů. Trochu jsem se jich bál. Byli příliš hluční. Vyhybal jsem se jim a oni mne prostě nebrali příliš na vědomí. Vyjedli zásoby hradu i okolí a táhli dál.

Z nich zůstal na hradě Jošt a kněz Jan. Později jsem se dověděl, že se v té době schylovalo k bitvě u Ústí.

„Co když padnou?“ poznamenal u večeře Jošt a ukázal díry mezi zuby.

Kněz Jan, zdálo se, neslyšel. Dál žvýkal placku, kterou si namáčel do medu. Pečlivě, aby se příliš nepotřísnil, si pouštěl namočený kus placky do úst, zvrátiv vždy přitom hlavu dozadu.

„Co když se nevrátí, povídám,“ opakoval po chvíli Jošt.

Jan dožvýkal a poklepem zkusil, zda pohárek na víno není prázdný. Zvonil, tedy byl. Jan si nalil ze džbánů a popřál si mnoho doušek. Mnul si pár řídkých vlasů nad lysinou čela.

„Co...“ začal znovu Jošt.

Kněz Jan se zašklebil, nakrčil nos a ukázal očima na mne.

Jošt mávl rukou.

„Běž spát, Jiříku,“ řekl mi purkrabí Jošt otcovsky laskavě.

Snad chtěl kněz Jan něco poznamenat. Snad se mu s Joštem nechtělo hovořit, možná věděl, o čem bude řeč. Jistě to věděl. Zmohl se na neurčité gesto.

Býval jsem poslušný chlapec. Mlčenlivý a klidný. Bál jsem se koní, lidí, ruchu a zamračených pohledů. Vstal jsem. Bál jsem se hádek. Poslušně jsem šel ke dveřím.

Ovšemže šel. Děti obyčejně utíkají. Mně bylo tenkrát pět šest let. Děti utíkají na krátkých nohách, snad aby co nejdřív doběhly zralost a věk dospělosti, po kterém touží. Běhával jsem málokdy. Nebylo, kam bych kdy spěchal. Snad jen tam u slepých ramen řeky, kde jsem mezi rákosím a vyschlou trávou plašil ptáky a obdivoval je, jak přímo přede mnou vyrážejí s pokřikem prudce k nebi. Později jsem musel často spěchat. Hnát se. Pádit. Pochopil jsem, že spěch i pomalost jsou také zbraně, použijí-li se správně, na správném místě a v nejpříhodnější chvíli. (Ale pochopit, uhodnout, poznat onu chvíli bývá těžké a často se to nepovede.)

Tedy šel jsem od stolu, spíš jsem se loudal. Jošt mi ještě na dobrou noc hodil placku, horkou a voňavou. V letu jsem ji chytil. Hřála mi ruce.

Neměl jsem hlad.

Ale pohledem jsem vyjádřil poděkování. Ze zvyku. Také abych ho ujistil, že odcházím rád.

„Smím si jít ještě na chvíli hrát ven?“ zeptal jsem se jen tak, na zkoušku. Bylo po západu slunce.

„Na chvíli,“ souhlasil kněz Jan.

A já teď už najisto věděl, že musím zůstat za pootevřenými dveřmi.

V pozdní hodinu jsem nikdy nesměl z budovy.

Kněz Jan mi často zdůrazňoval, že za můj život a zdraví ručí mému otci. Svým vlastním životem. Svou hlavou. Mám-li ho rád, svého kněze Jana, musím být poslušný a opatrný.

Jana jsem si nezamíloval. Nebylo proč. Chodil se mnou a nudil se. Jak to bylo zřejmé! Vláčel mne po loukách, prašných cestách, lesem, kde jsem trhal jahody a maliny. A on mlčel. Byl mi jen v patách. Hlídal mne a skrze mne sebe.

Snad proto, že jsem nemiloval svého pěstouna, že jím nebyla matka nebo aspoň žena, tedy snad proto jsem nikdy nemiloval nikoho. A jen ke dvěma lidem jsem přilnul víc. K Hynci Ptáčkovi z Pirkštejna a k mistru Janovi z Rokycan. Asi že oba, zcela jiní, měli jeden společný povahový znak, který postrádám. Sklon ke komediantství a lehkost přetvářky. Lehkost. Ale o nich později, později...

Vyšel jsem tedy poslušně ze světnice a kopnutím zabouchl dveře. Horkou placku jsem strčil do úst a použil obou rukou, abych dveře znovu pootevřel. Tiše.

Usedl jsem za ně. K ohbí chodby bylo pár kroků. Kdybych vstal, utíkal, zmizel bych dřív, než by se dveře se skřípěním otevřely. Ale ani tak se mi to nelíbilo. Ulomil jsem tedy kus placky a použil ji místo kamene na podložení dveří.

Slyšel jsem ze světnice, jak vrzla lavice.

Kroky jsem nemohl neslyšet.

Nevím, byl-li jsem jen zvědavý, drze zvědavý kluk.

Ano, zvědavý jsem byl. Jako každé dítě. Ale nikdy ne horečně, soustavně. Málo jsem se ptal, raději poslouchal a pozoroval. Nevím, jestli to byla vždy náhoda nebo řízení Boží či nějaký zvláštní cit pro věc, že jsem chtěl zrovna tenkrát vědět, oč jde.

„Bojím se, příteli mnichu,“ řekl Jošt, „že se bude od Ústí utíkat.“

„Nech si toho mnicha,“ pravil kněz Jan dotčeně.

„Nejsi kněz,“ prohlásil Jošt. „To já moc dobře vím. Víم taky, žes to byl ty, kdo Hynkovi prozradil, kde vy, sedlečtí mniši, máte ukryty své poklady. Krásné klášterní poklady.“

„Jošte...“ zaúpěl Jan zoufale.

„Viktorín s Hynkem ti za odměnu darovali život. A ochranu. Kdyby ses zachoval jinak, usmažili by tě bratři bratra Žižky na hranici jako ostatní z celého kláštera. Budiž ti odpuštěno.“

„Nemá mně kdo odpouštět.“

„Tví vlastní bratři mniši. Upálení i ti, kteří hnijí v kutnohorských šachtách. Nikdo víc a nikdo míň. A teď poslouchej, přítelíčku: já byl totiž ten, kdo tě zakukleného odvezl sem na Poděbrady, a ten, kdo věděl, co je v těch dvou vozech, které mi bylo nakázáno velmi střežit. Jenže já to neměl vědět. Ale věděl jsem. Podíval jsem se. Prostě jsem neposlechl své pány. Je to zahrabáno tady. A nejen ze Sedlce. I odjinud. Víм to. Máme to tady, na Poděbradech. Ale kde? To nevím. Kde to je?“

„Nevím.“

„Je to tady, mnichu. Dole. Někde ve sklepení. Pomáhals jim. To víм. A víм taky, že ti dva, co dělali s tebou, už nahoru nevylezli. Bylo

to v noci, ale já nespál. Pozoroval jsem. Hlídal jsem vás. Oba mohou padnout, rozumíš? Oba! Viktorín i Hynek.“

„Nepadnou!“ vykřikl kněz Jan zoufale.

„Ale mohou. A ty víš...“

„Nic nevím!“

„Není bratra Žižky,“ řekl Jošt klidně. „A bude asi velká bitva někde na severu. Tuhle tady jeden chlapík, asi zběh, vykládal, co Němců, Sasů a rytířů se hrne přes hory. Proti nim Pražané a Korybut s našimi pány. Táboři a sirotci. Není bratra Žižky... Na toho mi nesahej, mnichu. Kněz Prokop ještě žádnou bitvu nevyhrál. Ostatně, Prokop je asi takový kněz jako ty,“ zasmál se Jošt.

Nepamatuju se na celý rozhovor. I tohle jsem si snad vymyslel později, když jsem se k té příhodě vracel. Tak nějak mluvili. Co jsem si pamatoval najisto, byly tyto věci: dojde k velké bitvě, ve které vojsko, jemuž velí nějaký kněz Prokop, bude asi poraženo. Stane-li se tak, zemře můj otec i strýc a já zbydu jako jediný dědic. Nevěděl jsem čeho. Ale domýšlel jsem si, že Poděbrad. Kněz Jan není kněz, býval mnichem v jakémsi klášteře. Otec nebo strýc mu zachránili život, protože jim prozradil, kam mniši ukryli klášterní majetek. A ten je nyní zde, někde na Poděbradech. Zemře-li otec a strýc, vyberou jej ti dva a zmizí.

Snad by se dnes mohlo říci, že to byli obyčejní lapkové a zloději. Jenže doba byla taková. Z lapků se stávali rytíři a boháči, z hejtmanů potom lapkové. Jako z Koldy ze Žampachu například. Z hlediska Rožmberka byl Žižka lapkou. Nevím, co si o něm myslel otec, který patřil k jeho straně, který se k němu přidal a pomohl ho zachránit ze zlého obklíčení v Brandýse nad Labem. Nevím, proč k němu patřil otec a strýc. Ale tím bylo určeno i moje místo pro budoucnost. Budou-li žít.

Nebudou-li?

Do dneška se pamatuju především na strach. Snažil jsem se tiše odejít a opravdu nevím, zda se mi to povedlo. Snad ano; zavrtil jsem se do kůží na svém lůžku. Nevím přesně, čeho jsem se vlastně bál.

Možná nejvíc samoty.

Byl to můj první strach ze samoty. Prožíval jsem jej potom mnohokrát, častěji a častěji. Méně, když jsem byl vedle Hynce Ptáčka. Nejvíce teď. A bojím se, že všechno bude ještě horší...

Rokycana je utěšitel. Řečník, který dovede vymyslet obratná slova.

Ale není kumpán.

Ani žádný šašek nemůže být kumpánem. Je za své šaškárny živěn. Dobře nebo hůř, podle toho, jakého druhu jsou ty šaškárny, které provozuje, a jak se líbí. Protože se chce zalíbit, nemůže být kumpánem krále.

Kdybych byl aspoň našel zálibu v krásných paních jako císař Zikmund. Snad jsem vyrůstal příliš sám. Krásné paní se mi nikdy nezdály tak krásné.

Byl začátek června. Večer začínal za rudým sluncem. Viděl jsem otevřeným oknem, jak vysoká oblaka ztrácejí červeň západu, fialoví, blednou. Kožešina mne šimrala pod krkem a já jsem se potil. Ale bál jsem se poodhrnout ji a utíral jsem pot z tváří rukama, které ještě lepily medem z té placky.

Jejíhož kousku za dveřmi si snad nikdo nevšiml.

A když, tak jsem jí prostě kousek ztratil...

Přišel mnich Jan řečený kněz. Byla už tma. Zavřel jako vždy na závoru a po paměti dosedl na své lůžko. Neulehl. Nejspíš přemýšlel. Ale také asi pozoroval mě, ukrytého pod kožešinou. Vstal a přikročil blíž.

Ani jsem se nepohnul a zavřel jsem oči.

Odhrnul kožešinu a já ucítil zápach vína. Naklonil se nade mě. Po čele mi stékaly krůpěje potu. Neodvážil jsem se pohnout ani víčky.

Ale stál nade mnou a pozoroval mě. Nebyl chůvou, a proto mi ne-
utřel z čela pot.

Ale já cítil pach jeho potu. Ostrý a zvláštní jako málokdy předtím. Později, přemýšleje o tom, jsem pochopil, že také kněz Jan se potil hrůzou.

Lidé posedlí odvahou a ti, kteří podléhají šílenství strachu, mají cosi společného. Bojíme se každý a čas od času dovedeme být odvážní. Dejme tomu, že jen čas od času. Strach nás provází důvěrněji.

To společné je zbrkllost a neuváženost činů. Náhlé pomatení mysli těch i oněch.

Vím, že se kněz Jan potil hrůzou. Tenkrát jsem to snad jen tušil. Cítil. Přecházelo to z něho na mne. Jsou lidé divocí touhou po moci, po ženách, po okázalosti, poctách, lidé posedlí knihami nebo hvězdami, posedlí slovem a myšlenkami, posedlí šaškováním, koňmi, jídlem, posedlí vírou, chudobou, samotou. Mnich či kněz Jan byl, vrátím-li se k nezřetelným vjemům dětské mysli, posedlý právě strachem. Jinak si neumím vysvětlit jeho čin a smysl toho činu.

Strach je také vášeň. Vášeň je nevidomá a bezhraničná.

Přestože byla horká noc, zabalil mne do kožešiny. Cítil jsem, jak se mu chvějí ruce, a kdykoliv se jimi dotkl mých rukou, krku, tváře, zamrazil mne vlhký chlad jeho potu.

Vzal mne do náruče.

Nebyl silák, ale měl šlachovité ruce a kostnaté tělo. Snažil se jít tiše, přesto jeho bosé nohy pleskaly na kameni schodů a jeho dech se mi zdál příliš hlučný. Co chvíli tiše, varovně sykl, jako by mne vyzýval, abych mlčel. Ale já byl polekaný, tichý a vůbec mne nenapadlo, že bych měl promluvit. Neumím si vysvětlit, proč jsem se na nic nezeptal. Koneckonců ani teď nekladu otázky rád. Líp je dívat se, pozorovat, mlčet, přemýšlet a pak říci několik slov. S vážnou tváří jistoty. Líp pro mne, neboť je mi cizí způsob zakrývat tlacháním pravý stav duše, skutečný proud myšlenek.

Nádvoří bylo temné.

Ze stájí zarachotil řetěz a jakýsi kůň netrpělivě přešlápl. Při zdech bylo ještě temněji. Dvě stráže na hradbách se minuly a proti obloze bylo vidět jejich stíny.

Postavil mne na zem. Hlína a prach byly dosud teplé a hřály mi chodidla. Dal mi vlhkou dlaň na ústa, aby znovu naznačil, že mám být docela potichu.

Bylo to zbytečné. Pozoroval jsem stíny na hradební zdi. Minuly se. Odháněly komáry a bylo to směšné. Prkna vrzala pod kroky stínů.

Žáby v mokřinách skřehotaly hlasitě, blahobytně a spokojeně. Patrně se jim zdálo, že vládnou zemi. Totéž se možná zdálo měsíci. Stál

už nad obzorem, z nádvoří neviditelný, na kamenech věže bylo vidět jeho načervenalé, bledě krvavé světlo. Hvězdy se nezřetelně mihotaly. To asi jak z bažin, řeky a zarostlých slepých ramen i z luk stoupala řídká mlha.

Kněz Jan mne zasunul do výklenku u zadní branky. Stisknutím ramene mi naznačil, abych zůstal na místě. Napadlo mne, že mi snad chce ukázat ukořistěné a zazděné bohatství, jehož se mám stát dědicem, a představoval jsem si, jak tápeme po vlhkých schodech do podzemí hradu, stojíme před stěnou, na níž si hraje se stíny vyčnívajících kamenů blikavá hornická lampička, kterou Jan s oblibou užíval; a viděl jsem, jak Janova kostnatá ruka ukazuje na zdi místo, obrys práce těch neznámých mužů, kteří už nikdy nepromluví.

Napadlo mne také, že toto neprožívám, ale sním o tom.

Míval jsem mnoho barevných snů.

Jezdil jsem v nich na koni mezi olšemi. A často s jakýmsi podivem zjišťoval, že kůň pode mnou není. Pohyboval jsem se samovolně vzduchem, s mírnou úzkostí, ale zároveň zvláště lehký a blažený. Někdy jsem pocítil cosi jako závrať z té nezvyklé hybnosti a lehkosti. Závrať sice příjemnou, ale bohužel, probouzela mě. Ale ihned jsem dál s chutí usínal, aby sen pokračoval, a bylo tomu vskutku tak, dělo se to, sen, krátce přerušovaný, trval dál.

Míval jsem mnoho snů.

Barevných.

Ale nezdálo se mi o lidech. I ve spánku jsem byl sám.

Zdávalo se mi o zvířatech, často velmi podivných, někdy i s lidskými hlavami, o koních, kteří mají v lopatkách zarostlé lidské ruce, o černých nosatých myších, jež si se mnou hrály. O zlatých rybách shlukujících se nad hnědým či žlutým dnem řeky. O bledě modrých havranech na bílém sněhu. O vranách jdoucích v seřazeném šiku za zajícem, bílým zajícem s černou hlavou, jako by měl helmici, o vranách jdoucích a ponuře zpívajících.

Mnoho snů, vzpomínám-li, prošlo mou myslí.

Nevím, jestli byly k něčemu dobré. Ale měl jsem je rád. Připadalo mi, že jsou vyprávěním kohosi neznámého. Příběhy určenými jen

pro mne. O Bohu jsem neslyšel mnoho vyprávět. Spíš jen pře o něm a o jeho zákonech.

Vypráví-li však sny Bůh, jsem ochoten věřit, že je v podstatě dobrý.

V posledních letech mám málo snů. Někdy ráno před probuzením. Je v nich mnoho lidí, nezřetelných dějů, ruchu; mrskají se v nich nohy oběšenců a kutálejí uťaté hlavy. Probouzím se úzkostí a neusínám. Dýchám zhluboka, abych zahnal tíseň a zmírnil tlak pod hrdlem, abych přivolal spánek. Hluboký, raději bezesný. Obvyčně se nedočkám. Pokouším se o jakousi modlitbu, jak mi jednou poradil Rokycana. Marně. Bývá ráno a svítá.

Jsou-li sny dílem Božím, pak jsem snad hříšníkem. Nebo je mi tu ukazována nějaká zvláštní cesta, dávány rady a pokyny, kterým však nerozumím. Ptal jsem se na to jednou mistra Rokycany. Odpověděl moudře, přesně podle své nátury: jde o dílo Boha i ďábla. Vykupitele i pokušitele.

Řeč hodná svého mistra a kazatele. Jde o tajemství Božské prozřetelnosti, o vnuknutí, předzvěsti a varování. Smysl však bývá skryt lidskému rozumu a vnímání, jen někdy může božská prozřetelnost napovědět snícímu nějakým zvláštním způsobem, pokynem, jaký účel a výzva je ve snu skryta.

Snad to někdy Bůh opravdu udělá.

Pro mne to zatím neučinil. Nebo nejsem dost pozorný a vnímavý ke znamením prozřetelnosti.

Chtěl bych mít sny, osamělé sny svého dětství, pohybovat se lehce v barevném světě. Je to směšné, ale pochopitelné, neboť se pohybuju po této zemi jako každý malý tlustý člověk, zavalitě a těžce.

Kněz Jan kráčel rychle přes nádvoří, při tom jako by vrávorál, jeho plandavá kutna vlála a svíjela se. Vypadalo to, že jde pouze prázdná kutna, že jen kutna s nastrčenou hlavičkou spěchá nádvořím.

Klapnutí branky stáje zaznělo hlasitě. Jan se schoulil u zárubně a strnul. Zmizel. Splynul se zdí, ale jeho hlavu bylo vidět. Podobala se šišatému, špinavému talíři stojícímu na neviditelné polici.

Hlídky se potkaly na nejvzdálenější straně zdi a nyní se vrzání prken blížilo zpátky. Muž, který šel nade mnou, mrzutě bručel. Pleskal si dlaní po krku.

Také mně se zahryzl komár do tváře. Stiskl jsem ho mezi prsty.
Špinavý talíř na zárubni zmizel.

Když se kroky hlídek opět vzdalovaly, kněz Jan se objevil a vlekl za sebou koně, jenž neohrabaně našlapoval ohromnými kopyty. Zchromlý kůň. Neobratné zvíře.

Živočich z mých snů.

Zachvěl jsem se. Snad mne zastudila do zpocených zad kamenná zeď, o níž jsem se opíral.

Kůň nebyl zmrzačený. Jen měl kopyta obalená slámou a hadry.

Šel odevzdaně se sklopenou hlavou, možná ještě v polospánku, našlapoval široce zmaten vlastní chůzí.

Kněz či mnich bývá mizerný jezdec. Jan nebyl výjimkou, vybral proto klidné, trpělivé a nevzrušivé zvíře.

Bál se, že nezvládne mladou a bujnou klisnu. Bál se jistě právem, nicméně jeho výběr, rovněž určený strachem, byl mu vlastně rozsudkem smrti. Nebo něčím, co ho k tomuto rozsudku přiblížilo na vzdálenost natažené paže.

Pochopil jsem, že spolu někam pojedeme. Věděl jsem, že náš odjezd souvisí s rozhovorem, jehož část jsem večer vyslechl, ale nebylo mi zřejmé, o jakou jízdu půjde a kam vlastně.

Té chvíle mne nenapadlo, že by to mohl být útěk.

Vyčkal, až se stráže octly na vzdáleném konci hradeb. Otevřel branku a veda jednou rukou koně a druhou mne, vykročil z hradu. Za brankou bylo houští. Vysoké lísky. Zůstali jsme stát skryti pod listím keřů. Vrzání ochozu pod kroky stráží sem téměř nedoléhalo.

Stáli jsme příliš těsně u zdi, než abychom mohli stráže vidět.

Malá louka před námi byla teď, v noci, podivně našedlá. Slepé rameno řeky se matně lesklo.

Kněz Jan pohyboval rty, jako by se tiše modlil. Myslím ale, že spíš počítal kroky stráží.

Sehnul se ke mně, s obtížemi mne zvedl a vysadil do sedla. Nebylo to poprvé, co jsem seděl na koni, samozřejmě. Ale nemíval jsem to rád. Zdálo se mi, že jsem příliš vysoko nad zemí. Bál jsem se jak výšky, tak pádu.

Té noci však ne. Snad proto, že jsem neviděl dost dobře na zem. Snad proto, že jsem se, jak se mi zdálo, ocitl na jistou chvíli ve snu.

Chytil jsem se křečovitě sedla. Jan vzal koně za uzdu a vykročil podél zdi.

Kuňkání žab bylo nesnesitelně hlasité.

Kůň zeširoka našlapoval a kněz Jan si dřel boky a kutnu o kameny hradební zdi, ačkoliv, jak vím, bylo i tohle jeho počínání nesmyslné. I kdyby šel pět sáhů od zdi, nemohl ho z hradeb nikdo vidět, pokud by se strážný nenaklonil a nepodíval přímo dolů. Také ochrana kopyt koně byla zbytečná už od chvíle, kdy jsme se octli mimo nádvoří. Obojí značilo zmatek v mysli kněze Jana.

Zvednutý most vypadal jako podivná obluda.

Nedošli jsme až k němu, protože mezi mostem a hlavní branou bylo volné prostranství. Jan se zastavil a kleče odvažoval z kopyt koně slámu a hadry. Kůň byl neklidný, Jan tiše hekal, já se pořád ještě křečovitě držel sedla.

Potom vzal Jan znova koně za uzdu a poslouchal.

Zase jen žáby.

Nic než mocný kravál žab.

Vykročil k řece. Byla na tom místě mělká. Naše cesta vedla zprvu mezi nízkými křovinami.

A tu jsem najednou pochopil, že nejde o tajnou pouť kamsi do neznáma.

Že jde o útěk.

Někam utíkáme. Vzpomínám si, že jsem nebyl nijak vzrušen. Byl jsem ospalý a sedlo mne tlačilo do zadku.

Také jsem nevěděl, proč utíkáme.

Bylo to prostě nepohodlné a nepřinášelo mi to žádné vzrušení. Mnohokrát v životě jsem se ocitl v dějích, které snad jiné rozechvívají napětím, srdce jim bije prudčeji a s chutí se pouštějí do podniků, jež mají vzruch, spád, jsou cítit řemením a zní cinkotem zbraní; některým mužům i ženám, jak jsem mnohokrát viděl, lesknou se oči jakýmsi radostným a zároveň tísnivým neklidem. Ocitl jsem se často uprostřed událostí, do nichž by se mnozí vrhli s nadšenou odvahou a s touhou

obratně je vyřešit, ať už ozbrojenou rukou, nebo myšlenkou, nápadem. Byl a jsem uprostřed takových událostí, jsem nucen v nich být, ale pokaždé cítím především skutečnost, že je mi nepohodlně. Chci je mít rychle za sebou, když je to možné, většinou je to ovšem nemožné. Jediné, co mne při takových příležitostech těší, je, že mohu pozorovat druhé. Hodnotit jejich činy, přemýšlet o nich, rychle přemýšlet, jako když bičem švihne, a vnutit jim rázem skutky, které třeba neodpovídají jejich skutečným záměrům nebo povaze. Trvalo dlouho, než jsem pochopil základy a účel této hry. A než se mi podařilo, že přestala být hrou, ale stala se nástrojem v mých službách.

Jan držel koně za uzdu, chvíli čekal a díval se nahoru na hradby. Mimoděk jsem se tam podíval také, ale neviděl jsem nic, nemohl jsem vidět, stejně jako on. Hrad byl jako studený a temný balvan, rozlehlý a tísnivý černý stín proti světlejší obloze. Bylo jasněji, měsíc, skrytý nyní za hradem, vystoupil dál nad obzor.

Jan se rozběhl orosenou loukou a kůň poslušně klusal za ním. Od keře ke keři. Klikatě až k olším na břehu.

Břeh na tomto místě jsem znal, i řeku. Byla mělká, někdy jsem zde lehával na bříše v trávě a díval se do ní, pozoruje ryby, dno a pomalý pohyb proudu zřejmý jen z drobných vírů u břehu nebo z plovoucího listu či na okamžik strnulé vodoměrky. Koupával jsem se na tomhle mělkém místě a s rozkoší vířil bahno dna, pozoroval, jak pod dotekem nohy vybuchuje, temný oblak se šíří až k hladině a sune se stranou unášen proudem.

Jan vysoukal kutnu a přivázal ji šňůrou na prsou. Jeho bílá zadnice byla jasnější než měsíc.

Vstoupil opatrně a tápavě do řeky a kůň ho následoval. Pomalu, váhavě, nejistě. Zdálo se mi, že bílá mnichova zadnice osvětluje hladinu. Ať je to jakkoliv nepříhodné, pro konec kněze Jana vlastně směšné, mám téměř jistotu, že jeho přání zachovat si suchý oděv ho nakonec zavedlo ke zkáze, neboť bílá, pohybující se skvrna uprostřed řeky nemohla být přehlédnuta z hradeb, musela na sebe nutně upoutat pozornost.

Se supěním se kněz Jan vyhrabal na druhý břeh. Kůň tak učinil mohutným vzepětím, že jsem se jen tak tak udržel v sedle. Měl jsem co dělat, abych se nezvrátil a nespadol do vody.

„Sedni si před sedlo,“ zašeptal mi kněz Jan. Upravil si kutnu a vyškrábal se do sedla. Vzal do ruky uzdu, s velkými obtížemi zasunul nohy do třmenů a pobídl koně.

A kůň vykročil.

Při útěku by se mělo pádit. Při útěku má kůň letět i tmou. Kůň to dokáže a není třeba se starat o podrobnosti cesty. Jen o povšechný směr a rychlost.

Hlavně rychlost.

Jenže kůň vykročil. Snad k západu nebo k severozápadu, prostě k haťové cestě a dál po ní bažinatými lukami, téměř podél řeky. Ne na sever třeba, do lesů a v nich se ztratit, zmizet a pak, za rozednění, v bezpečí se ubírat za cílem cesty.

Nevěděl jsem však nic o správném směru a postupu, chápal jsem záměr kněze Jana jen velmi nepřesně.

Kuňkání žab ustalo, ale komáři se nás drželi pilně a bodali do krku, obličej, do nohou, za uši i do rtů. Nemohl jsem je odehnat, protože mne Jan jednou rukou objímal, a tak mi tiskl obě ruce k tělu. Kroutil jsem se a potřásal hlavou. Bylo mi do pláče.

„Kam jedeme?“

„Za tvým otcem a strýcem,“ odpověděl polohlasně.

„Proč?“

Mlčel. Bosýma nohama se snažil přimět koně k rychlejšímu pohybu, ale bezvýsledně. Snad zvíře ani necítilo kopání Janových kostnatých pat do svých slabin.

Měsíc vyšel naplno.

Chtěl jsem se ohlédnout, zda nevidím hrad. Ale Jan mne svíral příliš křečovitě.

Z tohoto místa bylo vidět hradby. Mohli jsme být viděni i my.

Ale to už jsem zaslechl vzdálený lomoz a zadunění. Most u brány dopadl na podpěrná břevna. Jan koně zuřivě kopal a nahýbal se dopředu, na mne, až jsem mohl sotva dýchat.

Naklonil se, jako bychom se řítili tryskem.

Ale kůň jen dál klidně poklusával, pohazoval hlavou a švihal ocasem. Měl také potíže s komáry.

Země pod kopyty neduněla, jen mokrá tráva šustila a občas zapraskaly klády hatí, když jsme přejížděli rozsáhlejší mokřinu.

Kopal koně jako posedlý a škubal uzdou.

Klidný kůň snaživě klusal.

Zkroucený a přitisknutý k tvrdým koňským lopatkám jsem cítil bolest. Vyprostil jsem alespoň ruce, chytil jsem se hřívky a nalehl koni na krk.

Jan supěl námahou.

Jeho námaha však byla bezvýsledná.

Útěk se změnil v zoufalé harcování nocí. Měsíční, světlou nocí, v níž bylo vidět na míli, neboť bylo bezvětří a mlžný opar se držel nad bažinami.

Bylo mi špatně. Svíral jsem křečovitě v prstech žíně hřívky. Janovo mlácení tělem a pohupování koňského hřbetu nebyly v souladu; mne to z koně prostě shazovalo. Jako by na mne Jan zapomněl.

Myslím, že tomu tak opravdu bylo, neboť zajisté věděl, oč tu běží.

Za námi, blíž i dál, se ozýval křik, volání a třesk kovu o kov. Jošt hnal hradní posádku snad naslepo, ale jezdců rozvinul do šíře půl míle a víc. A bylo zřejmé, že se k nám nebezpečí blíží z několika stran. Nemohli nás minout. Ani hnát se nemuseli. Stačilo jim prostě cválat.

Slyšel jsem už nejen křik, ale i dunění kopyt a posléze i cinkot postrojů, vrzání řemení sedel. Nakonec jsem zahlédl, leže na krku koně, ruku, která uchopila ohlávku naší klisny a rázně trhla.

Viděl jsem tu svalnatou ruku porostlou černými chlupy naprosto zřetelně a vidím ji tak dodnes.

Obklopilo nás deset jezdců. Známé obličejové posádky hradu.

Jeden sklouzl ze sedla, přistoupil k nám a opatrně mne sundal z tvrdých koňských lopatek. Držel mne v náručí klidnými a pevnými rukama.

Kněz Jan zapištěl.

Kdosi hvízdal na prsty.

Teprve nyní jsem si uvědomil, že jsme mimo cestu, někde na úhoru poblíž remízku hustého houští, snad to byly trnky. Nad nimi visely křivé větve dvou starých pokroucených slív.

Z různých směrů se přiblížili další jezdci, mezi nimi purkrabí Jošt.

„Co je s klukem?“ zeptal se.

„V pořádku,“ řekl ten muž, co mne držel v náručí. Jošt mu hodil kožešinu, ve které mne Jan přenášel a která zůstala ležet někde na nádvoří nebo při zdi hradu.

„Zabal ho.“

Chtěl jsem povědět, že mi není zima, ale naopak, horko, že jsem se rozehrál jízdou a námahou, se kterou jsem se musel držet, abych nespádl, ale neřekl jsem nic.

Položili kožešinu na zem, mne na ni, zabalili mne a kdosi mi podepřel hlavu svinutým pláštěm.

Kněz Jan opět zapištěl. Viděl jsem jeho bosou nohu, jak se chvěje v třmenu.

„Mno...“ mlaskl Jošt a vzduch mu hvízdal mezi dírami v zubech. „Miloval jsem kněze Jana,“ pravil dál, „protože jsem si myslel, že věrně slouží svému pánu, který mu zachoval život. Neboť abyste vy všichni věděli, Jan není knězem, ale bývalým mnichem. Jeho úpěnlivé prosby obměkčily pana Viktorína, a zachoval tohoto mnicha při životě, ačkoliv ho měl jako ostatní nepřátele Boží pravdy nechat zhynout na hranici. A tak mu důvěřoval, že mu svěřil i výchovu svého nebohého synáčka. Ukázalo se, jak teď všichni vidíte, že mnich zůstane mnichem. Chtěl Jiříka unést, na skrytém místě ho zabít a...“

„Nééé!“ zaječel mnich a podobalo se to mečení kozla. Na víc neměl čas, protože Jošt pobídl svého koně, ten přiskočil ke stojící klisně a Joštova ruka zasáhla Janův obličej.

Z nosu a úst Janovi vytryskla krev, teď v noci, v září měsíce černá.

„Mnich zůstane mnichem,“ prohlásil Jošt téměř spokojeně. „Zrádцем Boží pravdy i lidí. Provaz!“

Ukázal k remízku na pokroucenou švestku. „Tuhle nit,“ máchl rukou k Janovi, „ta silnější větev udrží!“

„Já... Ne! Jošte!!!“ zaječel Jan a snad se chtěl schoulit, sklouznout z koně, snad utíkat, snad ten pohyb nebyl ničím jiným než nápoem hrůzy.

Tentokrát mu zavřel ústa jeden z jezdců. Použil stejného způsobu jako před chvílí Jošt. Úderu pěstí do tváře.

A muž, který mne předtím držel na rukou a nyní jako jediný z celé skupiny stál na zemi, přistoupil k Janovi a rychlým pohybem ho stáhl z koně. Podali mu provaz.

Muž zručně, přidržuje si Jana nohama, zrobil smyčku a hodil ji bývalému mnichovi kolem krku. Chytil kutnu na jeho zádech a rázně ho postavil na nohy.

Vykročil a táhl Jana za sebou jako psa na obojku.

Kněz či mnich křičel. Sípal. Klopýtal. Řval hrůzou.

Napadá mne, že kdyby věřil v Boha, odevzdaně by očekával smrt mučedníka, martyrium ozdobené snad později svatozáří světce.

Další muž seskočil z koně a přistoupil ke stromu. Zachytil volný konec hozeného provazu.

Jan křičel. Mezi trnkami začal najednou jakoby tančit. Konečně se jeho tělo prudkým trhnutím zvedlo vzhůru. Bosýma nohama mrskal pořád.

Jekot přešel v chroptění.

Tělo se zmítalo nahoru a dolů, protože chlapíci uvazující provaz na vedlejší větev nepracovali klidně a s rozmyslem.

Skončili. Janovo tělo trochu pokleslo, protáhlo se a proběhlo jím to zvláštní chvění, obvyklé u oběšenců. Jenže já to tenkrát viděl poprvé.

Mrskající se bosé nohy, jež čouhaly z kutny.

Zvuky, poslední zvuky z oběšencova hrdla, které neumím označit.

Jeden z mužů sáhl na kutnu a promnul látku v ruce. „Není špatná,“ poznamenal.

„Propocená,“ řekl kdosi. „Smrdí!“

„Vyper se,“ pravil první a natáhl se, aby uvolnil kutnu v pase a u krku. Hekal u toho a odstrkoval chvějící se Janovo tělo. Pak rázným pohybem kutnu stáhl.

„Budou z ní dvě slušné suknice,“ poznamenal a přehodil kutnu přes sedlo svého koně.

Mnich visící na větvi byl docela nahý.

Ten, který ho svlékl, se naklonil ke mně a opatrně mne zvedl, jako kdybych byl dítě, které ještě neumí chodit. Držel mne na jedné ruce. Lehce a bez zřetelné námahy se vyhoupl do sedla.

Většina mužů už byla vpředu, vraceli se. Janův kůň klusal vedle nás.

Purkrabí Jošt průvod uzavíral.

Pootočil jsem hlavu. Janovo tělo bylo teď světlým, třepetajícím se stínem, obyčejným stínem oběšence. Obyčejného malého oběšence, když na něj pohlédnete ze strany a proti obzoru.

To byl můj poslední vjem té noci. Na víc si nevzpomenu, usnul jsem zřejmě, ukolébán houpavým krokem koně.

Někdy se mi zážitek vrací. Samovolně. V proudu jiných myšlenek. V posledních letech častěji. Asi je zbytečné uvažovat proč, ale úvahám se stejně nemohu vyhnout. Ne že by mne dráždila nějaká tajemství, noční můry. Vůbec ne. Nejsem nadmíru zvědavý na věci, jež nepotřebuji. Nelačným znát nepotřebné. Avšak čin, jehož smysl nechápu, toužím rozkrýt, protože se v něm může schovávat jakýsi účel a jeho objevením získám snad něco, co mne samotného zdokonalí. Co mi může dát návod, jak jednat v případě podobném, blízkém, nebo i jak vytvořit podmínky pro zcela jiný případ a poznaného využít ke zvratu ve svůj prospěch. Nuže, smysl útěku, kterého jsem se s knězem, či lépe mnichem Janem zúčastnil, zůstal mi v podstatě neobjasněn.

Bylo to asi šílenství strachu. Snad když rozmlouval s Joštem, ještě nic nevyzradil. Snad. Možná přislíbil, že prozradí, aby purkrabího uklidnil. Ale hlavně: chtěl utíkat. Patrně za svým otcem a strýcem.

Bál se o svůj život. Bál se ale také své vlastní, vrozené, přirozené zbabělosti.

A zůstal viset na švestce mezi trnkovými keři. Zajisté si nezasloužil takový osud.

Ale směřoval k němu. Lidé ke svým osudům vždycky nějak směřují.

Umění je v nich tyto naznačené směry rozeznat a ponouknout jejich nositele k činům, jež jsou s oněmi směry v souladu. Pak bývají výsledky překvapivě dobré. Uměl to pan Hynce Ptáček z Pirkštejna. A nečekal, až to pochopím sám. S úsměvem mne vedl a pohrával si. Zdánlivou hrou spěl k moci.

Jež zůstala nakonec mně.

Několik dní jsem byl velmi dobře opatrován. Dnes si uvědomuji, že to bylo vězení, ale ten pocit jsem tenkrát neměl. Jošt někde v okolí sehnal ženu, které prý umřelo dítě mého věku. Zahrnovala mne láskou. Kromě toho měla vyhaslé oči a byla hrozně hladová. Objímala mne a líbala, hlavně večer často plakala – proto asi ten prázdný pohled očí –, ale její přítomnost i chování mi nebylo příjemné. Do dneška nejsem rád, když se mne někdo dotýká víc, než je nezbytně nutné. A ona by mne nejraději držela od rána do večera. Ještě že jsem už měl nějakou váhu, takže pro ni bylo obtížné chovat mne příliš dlouho. Stačilo její horoucí objetí. Má hlava zabořená mezi její velká prsa. Úplně to stačilo.

Na hradě všichni hovořili o vpádu Sasů a jiných z Němec. O jakémisi Bosovi, který jim velí. O bitvě, byla-li a jak dopadla. Strážce byly zdvojeny a most zůstával zdvižený často i ve dne.

Pak kteréhosi podvečera táhla mokřinami od Sadské skupina jezdců strážících vozy. Vozy byly naloženy tak, že se jejich kola bořila hluboko, a dva páry koní táhly pomalu a ztěžka každý z nich. U každého vozu byli uvázáni dva tři osedlaní koně.

Jakýsi pacholek se od skupiny oddělil a hnal se k hradu. Přirůtil se na nádvoří, praporek s barvami mého rodu na kopí se mu chvěl, během rozdychtěný kůň podupával a pootáčel se a chlapík křičel a mával rukama: „Vítězství!!!“

Kulil oči a zalykal se. „Neslýchané vítězství! Němců padlo na tisíce! Z našich pár set! Ohromná kořist! Nikdo nemohl unést, co tam pobral! A za námi táhnou táboři a sirotci! Na nás! Na vás. Prokop táhne na Poděbrady!“

„Pitomče,“ zařval Jošt, seběhl z pavlánu, stáhl jezdce z koně a chytil toho udýchaného nebožáka pod krkem.

„Co to plácáš!“

„Naši páni se s ním pohádali. Chtěl dál, do Sas, pronásledovat. A naši páni i Korybut, kníže, se tomu bránili a ubránili se. Ale hádali se. A Prokop teď míří sem, aby se jim pomstil na tomhle zboží. A aby jeho kořist byla ještě větší!“

Oči mu vzrušením lezly z důlků. Nebo ho Jošt držel pod krkem příliš pevně.

Pak purkrabí pacholka odhodil. Vyšvihl se na jeho koně a tryskem vyrazil z hradu. Vyběhl jsem na hradby.

Jošt se hnal k té pomalé karavaně vozů, pohovořil tam s někým a vrátil se zpátky na hrad. Točil se s koněm uprostřed nádvoří a vykřikoval: „Všichni ven! Všichni, kromě stráží! Ven! Shánějte krávy, píci, prasata, mouku, obilí. Všechno! Všechno, co se dá žrát! Vyrazit! Hned! Do večera vás chci mít všechny zpátky. Kdo se nevrátí, přísahám, toho vyhledám a bude viset!“

„Co je, pane?“ ozval se kdosi.

„Pitomče! Hrad bude obležen! Hejbejte se, vy tam! A kdo tady má ženskou, odtáhne ji domů. Do její vesnice nebo do některé jiné. Žádný zbytečný krk a žaludek tady nezůstane. A prožeňte koně, darebáci, nebo proženu já vás! Snad dá Bůh a naši páni přijedou dřív než Prokop...“

A kůň se pod ním točil a pohazoval hlavou a couval a vyrážel vpřed, neboť se na něj přenášelo vzrušení jezdce. Nevypadal a nejednal v té chvíli Jošt špatně.

A jednal prozřetelně a dobře, maje zkušenosti válečníka.

Já jsem ale s překvapením zjistil, že se mi líbí čím dál tím míň. Nevím, proč jsem si to uvědomil zrovna tehdy. Snad jsem si opravdu oblíbil bázlivého mnicha Jana víc, než jsem byl sám sobě ochoten přiznat.

Anebo to bylo něco jiného.

Začátek poznání, zatím neuvědomělého a nejasného; poznání Joštových schopností a převahy spojené s bezohledností; pocit nebezpečí.

Byl jsem příliš malý, než abych si to dovedl všechno zdůvodnit a vypočítat. Takové vlastnosti jsem nemohl mít. Ale jsem přesvědčen, že pouhý cit mne neklamal.

Koně a psi také dokáží zdánlivě z ničeho, bez příčiny poznat nebezpečí. Není nic zřetelného, co by jim toto nebezpečí ohlásilo. Není nikoho, kdo by jim je vysvětlil.

Nebál jsem se purkrabího, ale pocítil jsem v něm nepřítele. Tehdy, když na koni poskakoval nádvořím a rázně vykřikoval své rozkazy. Nepřítele, kterého bych potřeboval zničit.

Dobrá, možná že mne cit zklamal. Třeba, nebýt jeho skonu, byl by dnes mým přítelem, pomocníkem a rádcem. Nicméně nežije.

V té souvislosti mě napadá, že výše řečený cit nebo poznání takové věci by zůstaly bezvýsledné, kdyby nebyly spojeny s bezohledností. S klidnou a vyrovnanou bezohledností. Jinak je takové poznání k ničemu. Ten, kdo je schopen pouze vnímat, bez schopnosti projevit se činem ve svůj prospěch, je vlastně ničitelem sebe samého a bude jednou sledovat své vlastní ponížení nebo konec.

Ale o podobném zase jindy a jinak.

Dítě má malý svět. Ne větší, než obsáhne vlastníma očima. Vědomí souvislostí nepatrné. Zkušenosti drobné, velkou, ohromnou přítomnost, nicotnou minulost. Budoucnost i třeba pouhého jednoho dne bývá strašně vzdálena. Tím spíš, je-li netrpělivě očekávána.

V oněch dnech jsem čekal opravdu netrpělivě. Jak lidé přivezou a přitáhnou na vozech i koních potraviny a píci, jak přiřzenou dobytek, prasata. V koutě nádvoří se tísnilo pět krav, tuším, a dva berani; jejich rohy mne neobyčejně zajímaly. Sehnali někde i kozy, a dostali vynádný, že jsou to zvířata hubená a k ničemu. A museli vytáhnout znova. Kvůli mnohaletým válkám za pravdu Boží začala doléhat bída. Prokop to později řešil spanilými jízdami. Jednoduše a koneckonců účelně, nicméně to byl jen lid polem pracující. Výpomoc dočasná a rychle vyčerpatelná. Pro zemi žádná.

Tak daleko jsem tehdy ovšem nedohlédl. Viděl jsem pouze pár hubených krav a koz.

Keře kolem hradu nechal Jošt vyřezat. S chutí jsem se účastnil toho díla, tahal větve na ohně a páčil je. Žena, která o mne měla pečovat, zmizela, patrně ji poslali domů, do její vesnice.

Nikdo na mne neměl čas.

Na vzdálených místech u cest, jež byly hlavními přístupy k hradu, se střídaly stráže, aby včas upozornily na blížící se vojska.

Dorazila.

Nejdřív, jakousi oklikou od severu, přitáhl otec se strýcem. Jeli spolu v čele pro mne tenkrát ohromného a nevidaně strakatého průvodu. Jejich korouhve vlály nad hlavami vojska. Jejich brnění se lesklo.

Na první pohled bylo zřejmé, že se blíží vítězné a bohaté vojsko. Každý muž byl oblečen skvěle. Vozy přetékaly kořistí; i bojové vozy. I dvoukolové káry bůhví kde sehnané. Truhlice a sukna, zbraně, škorňe, suknice, pláště, štíty, chocholy, helmice, různé části brnění, koňské postroje, sedla, složené stany pestrých barev, korouhve cizích rytířů bez ladu přes sebe naházené.

Vojska obtočila hrad. Barevný, veselý a skvělý kruh.

Trubači troubili a Jošt štěstím rudl, jako by slavné vítězství u Ústí bylo jeho dílem. Do hradu však vjely jen tři povozy. Jejich náklad byl asi nejvzácnější. Uzavřené, těžké truhlice byly odneseny do sklepů.

Pak ještě další tři vozy s puškami, houfnicemi, tarasnicemi, prachem a střelami. Pak několik koní, určených spíš na porážku než na jízdu polem.

Otec Viktorín si mne zběžně prohlédl. „V pořádku?“ zeptal se Jošta roztržitě.

„V pořádku,“ odpověděl purkrabí, jako by chválil mé chování a vůbec, ačkoliv nebylo co chválit. Prostě jsem se nikde nepletl. „Ale nechal jsem pověsit Jana. Chtěl chlapce unést, nedostal se daleko. Jiříkovi se nestalo nic.“

„Proč ho chtěl unést?“

„Nepřiznal se.“

Otec přikývl. „Já potáhnu dál. Hynek zůstane. Do hradu bychom se nevešli.“

„Ano, pane Viktoríne.“

„Táboři a sirotci se skutečně chystají nás oblehnout. Nepohodli jsme se s Prokopem.“

„Slyšel jsem. Bude sám kněz Prokop...“

„Co?“ zeptal se roztržitě otec.

„Sám kněz Prokop bude dobývat Poděbrady?“

„Myslím, že má důležitější starosti.“

„Čekal jsem, že přitáhnete od Prahy.“

„Chtěli jsme se vyhnout Nymburku co nejvíc. Vezli jsme příliš mnoho kořisti, než abychom si mohli dovolit zbytečné půtky. Jinak, Jošte, to bylo skvělé. Skutečně skvělé.“

„Proč jste vlastně netáhli dál, do Sas?“

„Zbytečné. Ani tak jsme kořist málem nepobrali. Kdyby šlo knězi Prokopovi jen o kořist...“ Zarazil se. Sám asi nevěděl, oč by knězi Prokopovi mělo jít. Mávl rukou. „Zítرا vyrazím.“

„A Jiřík?“

„Zůstane. Nevím ještě, kam potáhnou. Ale mohu na polní vojska narazit kdekoliv. Bude to tady pro něj bezpečnější. Zásob máte dost. Hrad vydrží. Hlavně pozor na oheň.“

Otec na mne zběžně pohlédl a odešel.

Myslím, že jsem se mu příliš nelíbil. Ale ani on, ani jeho bratr Hynek, vzpomínám-li si dobře, nebyli žádní rytíři skvělých postav.

Druhý den byly louky kolem hradu prázdné a rozhostilo se ticho skoro jako dřív. Na hradě zůstalo jen pár lidí navíc, hlavně puškaři, kteří začali hned toho rána tahat své kusy na hradby a hledat pro ně co nevhodnější místa. Pokřikovali a volali, aby koule byly uloženy tam, prach tam; stali se najednou jedněmi z nejmočnějších a nejváženějších lidí hradu. Bylo zřejmé, že jsou to muži zkušené, neboť je poslouchal i Jošt.

Na hradě zůstala také Markéta, ale o ní později.

Strýc Hynek vybral z posádky kolem dvou tuctů mužů, vyzbrojil je pláty a nejlepšími zbraněmi z kořisti, určil jim koně a projížděl s nimi nejbližší okolí hradu. Cvičil své malé vojsko k případným výpadům proti nepříteli. Aby věděli, jakým způsobem na jaká znamení mají harcovat, kde se brodit, kde jsou hluboké mokřiny, kudy se vracet.

Teď už na mne vůbec neměl nikdo čas.

O ničem jiném nebylo slyšet než o obraně. O trámech a dřevu, o bráně, puškách a puškařích, o zhotovení štítů na jejich ochranu. Jídlo jsem hlтал u kuchyně s ostatními. Opravdu jsem se nenudil.

Konečně to přišlo.

Přihnali se muži, co střežili cestu k Nymburku.

„Táhnou,“ vykřikovali, „a někteří Nymburští s nimi! Mají pušky a praky a...“

„Kolik?“ zařval Jošt.

„Nevíme.“

„Zpátky! Zjistit! A ty! Kdes je viděl? Kde?“

„Za Labem. Asi půl míle od Nymburka.“

„V podvečer dorazí. Jakmile budou na dohled, zavíráme hrad! Hleďte být zpátky včas.“

Strýc Hynek kývl na chlapíka, jehož úkolem bylo objet všechny hlídky a poslat je k hradu. „Vezmi s sebou ještě tři,“ řekl. „Tři muže s dobrými koňmi. Zůstanete venku. Tam,“ ukázal přes lužní les k Oškobrhu. „Na znamení ohněm třikrát přerušným, na znamení ohněm na věži, vyhledáš pana Viktorína. O pomoc! Dá-li Bůh, nebude jí potřeba. Jed!“

Brzy po poledni se vrátili jezdci vyslaní zjistit sílu táborského a sirotčího vojska.

Po jejich příjezdu, po příjezdu poslední hlídky, se s rachotem zvedl most.

Brána byla zavřena, branka zatarasena.

Hrad i jeho okolí podivně ztichlo. A ticho trvalo dlouho.

Stál jsem na věži vedle strýce, Jošta a puškaře Mikuláše. Nad rovinnou bylo mlžno, viditelnost malá. To značilo příchod dobrého počasí. Hleděli jsme severozápadním směrem. Oslepovalo nás slunce.

Blížil se temný proud.

Bylo slyšet nepřilíš zřetelný hluk a snad i zpěv.

„Je s nimi kněz Prokop?“ zeptal se Mikuláš.

„Neviděli ho.“

„Bude v Praze,“ poznamenal strýc. „Jel se slunit do Prahy a na Tábor. Slunit se ve vlastní slávě. A nejen slunit.“

„Co tedy?“

„Štěstí,“ odpověděl Hynek, „že kněz Prokop není pánem. Že není ani měšťanem. Vlastně ani knězem.“

„Štěstí?“ podivil se Jošt, kterému, jak si nyní uvědomuji, přece jen některé schopnosti, hlavně bystré myšlení, chyběly.

„Ovšemže štěstí,“ odpověděl netrpělivě strýc.

Byl jsem na tom tenkrát s rozumem a myšlením ještě hůř než Jošt.

Ano, kdyby byl Prokop šlechticem, zajisté by sáhl po koruně. Už tenkrát nebo o málo let později. Snad po Tachově nebo po Domažlicích. A úspěšně by sáhl. On určitě úspěšně.

Táboři a sirotci oblehli Poděbrady.

Nebylo jich mnoho. Představím-li si dnes jejich ležení, tedy pár set. Spor s mým otcem a strýcem po bitvě u Ústí nebyl patrně příliš vážný.

Ale oni byli vážní. To už se dost zapomnělo. Tenkrát opravdu byli lidé v polních vojscích ještě vážní. Neužili žádných radovánek, krom občasného obžerství a něco málo opilosti. To horší přišlo až později. Dosud byla vojska zaujata bojem za Boží pravdu, neměla čas a konečně: byla neustále – vyjímaje poslední léta před Lipany – ve stavu jakéhosi zbožného vytržení.

Kněží byl u nich nadbytek a kázali téměř neustále.

Přitáhli s pochmurným, nehlasným ruchem; ačkoliv byl docela veselý podvečer, zdálo se najednou, že slunce pohaslo a zeleň kolem hradu potemněla.

Promítám-li svou vzpomínku do dneška, mění se mi. Změnilo se mnoho, onen večer mi však prošel hlavou velmi často. Příběh, děj jednoznačný, jednoduchý, který se odehrál přímočaře, silně a zřetelně, nebyl obklopen mnoha postavami, zůstal mi v paměti, jsem přesvědčen, téměř ve své původní podobě a barvě.

Děje zmatené a rozsáhlé, v nichž na mne působilo následně příliš mnoho příběhů, lidí, se v paměti příliš neuchovaly; když se střídalo příliš mnoho zážitků v krátkém časovém období, tam zůstala vzpomínka jen povšechná.

Návraty ve vzpomínání na první den obležení Poděbrad, bezděčné rozbory té vzpomínky ji nezbavily do dneška bezprostřednosti a skutečné podoby, té, jak ji vnímalo dítě.

Vidím dosud horečný ruch kolem tichého, zdálo se mi, že strašně tichého hradu. Vidím zmatek, pobíhání, ale vím, že šlo o přesnou vojenskou práci polních rot. Ti lidé za léta válčení ovládli své řemeslo. Než nastala tma, stály pušky, houfnice a praky na vhodných místech kolem hradu, a když jsem si po letech veden pamětí ona místa prohlédl, zjistil jsem, že válečné stroje proti Poděbradům nebylo možné umístit lip.

Večer konali kněží pobožnosti a v táboře se zpívalo. Přijímali hostii a víno.

Pak vzplanuly ohně. Před plameny se míhaly černé stíny.

Někdo mne poslal spát. Ne do mé komnaty, ale do místnosti dole u nádvoří s oknem na hromadu hnoje. Prkna ochozů nevrzala, protože stráže stály na určených místech.

Berani mečeli. Snad hladem nebo hrůzou z tušeného osudu. Zvířata tušívají své osudy, na rozdíl od lidí. Neboť rozum, myslím, nám zastřel schopnost vnímat následné.

Usnul jsem téměř okamžitě a tvrdě.

Abych byl probuzen ranou. Celý hrad se zachvěl a klenba místnosti se pohnula. Zděšeně jsem vyskočil a vyběhl na nádvoří. Párek vepříků, který během noci utekl z chlívků, zděšeně pobíhal. Berani se tiskli k sobě. Koně, co se nevešli do stáje a byli uvázáni pod dřevěným přístřeškem, stáli jako sochy. Uši vztyčené.

Jinak nic, naprosto nic.

Hradem se rozlehla druhá rána a třetí.

Poprvé v životě jsem slyšel střelbu z těžkých kusů.

Nad hradbami se vznášel nevelký černý oblak, o kus dál jiný. A já ucítil nový pach. Spáleného střelného prachu.

Strýc Hynek nečekal na útok a zahájil palbu.

Tak jak jsem byl, v krátké košili a bos, nehledě na to, že je chladné ráno, že se třesu spíš zimou než vzrušením, jsem se rozběhl ke schoďům na ochoz.

Na fošnách přímo nade mnou utichl lomoz činnosti mnou neviděné a vzápětí se mi nad hlavou ozvala třetí rána. Kdybych se nezachytil křečovitě zábradlí, skutálel bych se asi dolů a vyválel se v prachu pod beraními břichy. Když jsem otevřel oči, zjistil jsem nejdřív, že prasata přestala pobíhat a ryjí se v hnoji. První úlek u nich pomínil. Došla zřejmě k názoru, že bezprostřední nebezpečí nehrozí, a začala se živit. Vlastně: živit se pro nás, tedy zbytečně. Počet dní jejich života byl závislý na počtu dní obležení a na chuti a prázdnotě našich žaludků.

Živila sebe a živila se pro nás. Dokonce překonala zděšení, jen aby mohla žrát, a tak žít. Pro nás, pro mě, pro Jošta, Hynka, další lidi na hradě. Podobně se koneckonců chovají lidé. Jediný z mála rozdílů vidím v tom, že nesytí ty, kteří je udržují na svých statcích, na hradech,

v chlévech, ve vesnicích, ve stájích, nesytí své udržovatele svým vlastním masem, pajšly, játry. Ale tento rozdíl zdá se mi nepatrný.

Chlapi nahoře hleděli přes hradbu a smáli se. Dva připravovali houfnici k dalšímu výstřelu. „Víc prachu, chlapi,“ radil jim puškař. „Víc prachu. Trochu víc.“

Byli, ti chlapi, až na puškaře, zdálo se mi, o něco málo starší než já. Víc než patnáct jim nebylo.

Přemohl jsem strach z ohromného kusu kovu, který uměl tak silně hřmít, vylezl jsem nahoru a připlel se mezi obsluhu. Přijali mne mezi sebe jako rovný rovného.

„Podívej, Jiříku,“ ukázal jeden z nich se smíchem. „To byla správná střela!“

Byla.

Na pokraji zpěněné vody slepého ramene řeky se zmítal kůň. Válel se na boku a zběsile mlel kopyty. U jeho cukající hlavy, která se strnule a vytrvale točila kamsi dopředu, jako by chtěla dosáhnout vody a napít se, kroutilo se tělo muže. Šel patrně s koněm k vodě, aby ho napojil. Kůň říčel bolestí. Svíjející se muž u jeho hlavy byl němý. Anebo jeho úpění příliš tiché, než aby dolehlo k nám, přes louku a na hradby. Druhý muž se snažil přiblížit se po strmém břehu k prvnímu, snad aby mu pomohl, odvedl ho dál od vody či z dosahu koňských kopyt. Klouzal po vlhké trávě, vrávorál a udržoval rovnováhu máváním rukama. Těch pohybů se zraněný kůň zděsil. V zoufalé snaze postavit se na nohy prudce obrátil tělo a zasáhl muže kopytem do hlavy. Tělo toho jezdce – myslím, že měl škorně s ostruhami – kleslo do trávy. Okamžitě, naráz a bez hlesu. A protože ho úder odhodil tak, že ležel rovnoběžně se svahem, zvolna se začal kutálet k vodě. Zvolna. Otočil se jednou, podruhé, pak rychleji, nakonec sklouzl z nevelké výšky trochu podemletého břehu do vody. Ze setrvačnosti, kterou mu dal pád, se ještě dvakrát otočil a váha lehké zbroje stačila na to, aby zmizel pod hladinou.

Kůň dál říčel a zmítal se.

Rovněž muž u jeho hlavy se dál mlčky svíjel, ale pomalu a bezmocně.

Ti kolem mne se smáli. Zanedlouho je podívaná omrzela, protože kůň i člověk umírali a bolesti a hrůza a úbytek krve je zklidnily. Přestávalo to být zajímavé.

Připravili houfnici k dalšímu výstřelu. Díval jsem se, jak puškař pečlivě odměřuje prach a vybírá nový směr výstřelu k jakémusi hloučku snad nočních stráží, které se hřály kolem ohně.

Vyzval mě, abych odstoupil. Výstřel neměl úspěch. Koule dopadla blíž ke hradu, viděl jsem ještě, jak po dopadu vytrysklo trochu hlíny a koule se kutálela travou. Muži schoulení kolem ohně se obrátili. Jeden z nich zahrozil pěstí a cosi křičel.

Nebylo mu rozumět, ale chlapci kolem mne se zase smáli.

Tři lidé, jež upoutal povyk koně a snad i úpění člověka na břehu, se rozběhli tím směrem. Než stačili chlapci znova nabít, podařilo se těm třem přetnout koni krční tepnu a odvléci člověka dál do houštiny. Neměli mnoho času a věděli to. Vytáhli i mrtvolu z vody a s námahou, klouzající v mokré trávě, ji odtáhli za nohy. Prostě za nohy.

Puškař nevystřelil. Bylo zbytečné plýtvat střelivem na umírajícího koně. Během dne se obléhatelům podařilo odvléci i koně. Večer ho už opékali na ohni. Vůně pečeného masa se táhla spolu s dýmem až ke hradu.

Ti chlapci, kteří pomáhali obsluhovat pušky, si potom se mnou často hráli. Obyčejné klukovské hry na nádvoří kolem stájí a chlívků. Podobné chlapce, tenkrát jsem už byl sám v jejich věku, jsem viděl připravovat se k bitvě u Lipan. Na obou stranách. Jakým jsem byl já v této bitvě bojovníkem, o tom později. Nyní jen toto: tehdy u Lipan jsem seděl na těžkém koni po boku Hynce Ptáčka z Pirkštejna. Zeptal jsem se ho, jestli mládí a přirozená nezkušenost není vlastně pro boj špatná. Byla to otázka, která té chvíli trápila pochopitelně i mne. Ptáček se tenkrát tiše zasmál a přimhouřil oči. „Ovšemže je,“ odpověděl. „Ale mají vlastnosti, jež jsou pro boj stejně důležité, dokonce někdy důležitější než zkušenosti a z nich pramenící opatrnost nebo přemíra přemýšlení.“

„Které?“ zeptal jsem se.

„Bláznivou neopatrnost, neznalost bolesti a chuť se prostě prát. Ani jedno, ani druhé, ani třetí nemáš.“

„Je to tak,“ odpověděl jsem, protože Ptáčkovi se nedalo lhát.

„V pořádku,“ pravil. „Není to výtku, ale pochvala. Je to důkaz, že máš mozek a slušný rozum. Což ostatně vím už dost dlouho. Jen kdybys byl, Bože můj, trochu pohyblivější. To ti chybí, pohyblivost, ano.“

Ovšem, proti panu z Pirkštejna jsem byl úplný slimák. Ale malá pohyblivost těla neznamená strnulost rozumu. Někdy ano, někdy ovšem ano. Mnozí jsou líní tak i tak. Já prostě rád přemýšlím. A když přemýšlím, nemohu se pohybovat, protože tím ruším své soustředění. Jsem-li pak v pohybu, soustředím se na něj. Povaha daná osudem. Nebo Bohem?

Obléhání Poděbrad trvalo dlouho. Pro život šestiletého chlapce nekonečně dlouho. Tři měsíce. A snad ještě déle. Prostě celé léto. Nejkrásnější dobu v roce jsem byl uvězněn mezi zdmi, kde jedinou zelení bylo pár kopřiv a pokroucený stromek bezu před zadní brankou. Ale i ten byl nakonec někým poražen, protože jsme začali mít nouzi o palivo.

Na hradby jsem nesměl vstoupit hned od druhého dne od začátku obléhání, kdy se řád obležení ustálil.

Zdál jsem se asi příliš vzácný pro smrt.

Líp utéci než být obležen. Neboť hrozí nouze, hlad, při dobytí hradu vyvraždění. Hrozí strach z ohně nad hlavou a dusí nuda nečinnosti. To poslední bývá často největším nebezpečím.

Snad nikdy potom jsem nevyslechl tolik řečí o dobrém jídle. Ačkoliv, pokud si dobře vzpomínám, zvláštní nouzí jsme netrpěli; ale to už je takové myšlení obležených, že neustále převracejí v hlavě a hubou, co dobrého kdy jedli. Sní o tom. A také o ženách. Hlavně o ženách. Neboť v posádce hradu byli, až na pět chlapů, co se starali o stáje a kuchyň, lidé mladí a v nejlepším věku. A těch šest žen, manželka Jošta, dvou puškařů, kromě dvou starých bab v kuchyni, které byly ke mně velmi laskavé, a kromě Markéty, jež nebyla ženou mého strýce Hynka, nicméně s ním spávala; odkudsi ji přivedl a ví Bůh, že to šlechtična nebyla, nuže těchto šest žen zůstalo pro všechny ostatní nedosažitelných nebo nechtěných. Byly – mimo těch dvou stařen – nejen cílem pohledů všech ostatních bojovníků, ale zároveň, což bylo ještě horší,

podněcovatelkami jejich fantazie. Hynek s Joštem využili této skutečnosti a spojili radostné s užitečným a nebezpečným. Rozhodli se dělat výpady, zneklidňovat obléhající, opatrovat spíž, tedy podnikat vždy s určitým počtem mužů malé spanilé jízdy do okolí. Cena: několik životů, nějaká zranění, dvě ruce, jež musely být odňaty, neboť hrozila sněť. Zisk: Překonání tísně z obležení, trocha potravin – z bližšího okolí hradu se toho už moc vydrancovat nedalo – nějaký hubený kůň, trocha obilí nebo ova, prostě co se dalo naložit před sedlo, a mnoho příjemných chvil v chalupách a senících. Byl jsem o všem podrobně zpravován, neboť vracející se mluvili mnoho a bez zábran. Nenavázaly na ně žádné touhy, a zvědavost k podrobnostem už vůbec ne. Spíš mi ty věci znechutili, zvlášť když jsem později na vlastním těle zjistil, že skutečnost je v podstatě nezajímavější než vyprávění.

Jinak ovšem výpravy strýce Hynka, přípravy k nim a návraty, byly neobyčejně vzrušující. K pušce mířící na cestu k bráně byla přestěhována druhá, z jiné části hradeb, obě nabity a připraveny. Na nádvoří se vyhoupli do sedel chtiví bojovníci, brána otevřena, most spuštěn s rachotem a ranou a jízda divoce vyrazila. Bylo až zvláštní, jak snadno tyto výpady probíhaly. Později byli už obléhatelé připraveni.

Tehdy se pokoušel Hynek o noční výpravy, ale když ztratil tři jezdce a koně, raději toho na čas nechal. Nicméně přes nevalnou kořist a nebezpečí byly tyto výpravy podnikány vždy s nadšením. Trvalo někdy i mnoho dní, než se lidé vrátili. Vítání bývalo divoké a uzavíralo se přiopilými slavnostmi, neboť jakkoliv špatně se tímto lapkovským způsobem víno dopravovalo, bylo do obleženého hradu přineseno téměř vždy. Netřeba uvažovat o způsobu a získávání takové kořisti. Válka zůstane válkou a možnosti malé skupiny strýce Hynka byly omezené. Posádku nebylo možné na dlouhou dobu oslabovat. Naštěstí v poměrně nedalekém okolí Poděbrad vede mnoho důležitých cest, jež byly, přes nebezpečí, které neustále hrozilo, používány mnohými kupci. Ti nehleděli na možné ztráty způsobené zmatky a nejistotou; zisk byl zřejmě větší. Zvláště v Čechách, ano, v Čechách té doby, kdy byl zřejmý nedostatek jídla, mnoho polí leželo ladem; pro sedláka bylo výhodnější pracovat polem než v potu tváře na poli, kořist bý-

vala značná a vzácná a směřovala se právě za věci dříve běžné, nyní však špatně dosažitelné. Voják v poli nepotřebuje krumplované sukno a peníz mu může být každé noci ukraden. Zmizely dobré a drahé mince. Zmizelo zlato a pruty stříbra.

Podobně jako my, ovšem za značně výhodnějších podmínek, se živilo vojsko obléhatelů. Hrad byl dobýván neúspěšně a jejich potíže, třebaže nedaleko ležel Nymburk hlásící se k nim a snad jim i pomáhající, byly den ze dne značnější, jak jsem se dovídal z radostných rozhoovorů na hradě vedených. Nymburští se připojili k táborskému svazu, ale měšťané nebyli příliš ochotni živit polní vojska.

Ano, to byla celá ta obtíž, jež vedla nakonec ke spanilým jízdám. Měly představovat řešení. Ale polní vojska neměla tyhle věci vyřešeny nikdy a později na potížích se zásobováním naprosto ztroskotávala. Kdyby nebylo Lipan, ano, i kdyby Lipan nebylo, myslím, že by se ty voje rozpadly na skupiny lapků. Válčit nelze bez peněz.

V Čechách bez měst, a hlavně bez Kutné Hory. A Prahy, jistě.

Koncem léta nastala na obou stranách doba únavy. Posádka pustla a chuť k výpadům byla větší a větší, ačkoliv obléhatelé střežili bránu pozorněji. Oni byli zase sužováni nočním chladem a mokrem bažin. Ohně v jejich ležení planuly téměř neustále a stromů kolem ramen řeky a močálů ubývalo. Olšový háj na severním přístupu k hradu zmizel úplně. Ostatně i na hradě vzaly za své dřevěné přístavky, přístřešky a kůlny.

Posádka hradu měla ztráty, které nebylo možno nahradit. Ze tří chlapců, které jsem poznal prvního dne při obsluze houfnice, nezůstal naživu ani jediný. První zahynul jakýmsi dobře mířeným, nebo naopak náhodně letícím šípem. Šíp ho zasáhl do krku a protknul mu jej až do zátylku. Druhý zemřel po čase na jakousi nemoc. Několik dní měl horečku; nesměl jsem k němu, všichni se báli, že je to mor. Nikdo k němu nesměl. Blábolil na rohoži v ochozu, zvracel a zduržel. A zemřel. Třetí se vypravil na výpad z hradu. Říkali o něm, že ho kterýsi ze sirotků strhl z koně. Snad si zlomil vaz. Únavou a stářím zemřela jedna z babek v kuchyni. A muži, které jsem znal méně, protože okruh přátel šestiletého chlapce je široký a nezřetelný. Mrtví byli

pochováváni nazí do hlíny a písku podlahy zámecké kaple. Modlíval se nad nimi starý a kníratý Matěj zvaný Čtyřprstý. Velký snědý člověk. Nosil přepychové škorňe, které stáhl jakémusi padlému rytíři v bitvě u Ústí. A protože měl nohy příliš velké, uřízl botám špičky, takže mu z nich čouhaly prsty. O palec na levé ruce přišel bůhví kdy. Modlil se zřetelně a pomalu. Říkalo se o něm, že býval mnichem. Šeptalo se to o něm. Knězem se nestal. Nebylo bezpečné říkat o něm nemilé věci nahlas. Snad to byla pravda. Ano, jistě. Modlil se česky a velmi pomalu a soudím, že tomu tak bylo proto, že v duchu překládal latinskou modlitbu. Jinak vůbec málo mluvil. Byl také málokým oslovován. Žil jaksi osaměle a řekl bych urputně. Probodl ho hejtman sirotků, když se skupina strýce Hynka vracela na hrad.

Viděl jsem pak z hradeb, jak obléhatelé vlekou tělo toho člověka svým tábořem, a zdálo se mi, že slyším křik, nadávky a spílání. Snad kdysi patřil mezi ně.

Také jedna puška se při výstřelu roztrhla.

Poděbrady mívaly jedinou starou houfnici. Ty, co nyní pomáhaly hájit obležený hrad, byly z kořisti v bitvě u Ústí. Jediným zkušeným puškařem byl Mikuláš. Ostatní se od něho učili během obléhání. Nevím, jestli smrt pěti obránců hradu byla způsobena jejich špatnou prací nebo nějakou vadou v kovu. Viděl jsem, jak po ráně, která zazněla jaksi břeskněji než ostatní, odnesli z hradeb pět mrtvých těl. Jednoho museli zabalit do kusu plátna, protože ho výbuch roztrhl v pase. Krev potřísnila schody a dvůr. Jeden z mužů ještě sténal, zemřel až dole na nádvoří. Utrhlo mu to ruku a měl otevřenou ránu na pravé straně hrudi. Další byl zdánlivě bez zranění. Jeden z mužů si ho přehodil přes rameno, přidržoval jeho tělo za nohy a opatrně sestupoval po schodech kluzkých krví. Bezvládný byl jedním z těch patnáctiletých mladičků. Střepina z roztržené houfnice mu prorazila hlavu. Hlava i ruce bimbaly. Z hlavy, kapka po kapce, tekla krev. Kapka po kapce. Jak z králíka visícího na bidle a připraveného ke stažení.

Odnesli všechny, i toho dosud trochu žijícího, do kaple a začali kopat hroby.

Posledním zraněným byl puškař Vít. Vedli ho dva a drželi ho za ruce. Křičel snad také něco o pomoci Boží. Z očí a drobných ran v obličejí mu tekla krev a smáčela režnou košili na prsou. Oslepl. Zůstal pak na Poděbradech a obsluhoval kolo padacího mostu. Nehnul se z komůrky u rumpálů. Snad tam žije ještě dnes. Obě oči mu vytekly a místo nich zůstaly červené jamky. Nařídili mu nosit obvaz. Ale vím, že jej ve své komoře sundával a tápavými prsty se dotýkal míst, kde míval oči. A tiše vzlykal. Vlastně to ani nebyly vzlyky, spíš jakési překvapené vzdechy. Dítě je zvědavé na všechno. I na prázdné důlky po očích. Několikrát jsem stál tiše ve dveřích a toho bývalého puškaře pozoroval. Jak tápe. Jak pro sebe vede jakousi nesrozumitelnou řeč. A pozorně jsem prohlížel ony důlky překvapován skutečností, že jimi nemohu být viděn.

Puškař Mikuláš odbyl celou příhodu klením. Nejvíc ho mrzela ztráta zbraně a tvrdil, že Vít špatně odhadl množství prachu, že snad chtěl dostřelit až do Prahy, blázen, že zavraždil pět lidí a slepota je Božím trestem. Že by měl být živý pověšen vně hradeb, aby měli obléhatelé pěkný terč. Nevím, zda to myslel opravdu vážně. Domnívám se, že by to bylo pro puškaře Víta lepší než dlouhý život s prázdnými důlky v hlavě. Jednou v noci mne probudil nezvyklý šramot. Z okna světnice v přízemí jsem viděl celé nádvoří. Slepý Vít tápal podél zdi. Svou vlastní tmou. Obklopen tmou světa. Protože ještě nenavyl obratnosti slepců, zakopl o kus dřeva, povalil vědro nebo se zamotal do postrojů, jež visely na skobách. Dostal se až ke kapli. Byla otevřená. Roztaženými rukama nahmatal okraje vrat. Pak uprostřed veřejí klesl na kolena. Snad se modlil za mrtvé. Snad prosil Boha o smrt pro sebe. Od té doby konal onu pouť každou noc. Byla to jeho jediná procházka, jediná cesta, jediná pěšina života, po níž se ubíral. Později přestal kácet vědérka a zaplétat se do postrojů, už chodil tiše, opatrně, téměř s jistotou vidoucího. S divnou jistotou člověka bezpečně se pohybujícího i za nocí, kdy nad Poděbrady visela mohutná mračna, lil déšť a nebylo vidět na krok.

Tyto zážitky a také skutečnost, že musel být poražen první kůň, neboť se už nedostávalo jak píce, tak masa (zděšeně pobíhající prasata,

kde ta byla!), mne z radostného vzrušení, s jakým jsem prožíval první dny obležení, přiváděly do stavu občasně zádumčivosti a smutku. Cítil jsem se osamělejší. Toužil jsem po rozhovoru a hře. Stále bylo méně těch, co se mnou byli ochotni prohodit pár slov a ke hrám neměl chuť už vůbec nikdo. I ti nejmladší měli své, jiné starosti. Hradby byly na mnoha místech poškozeny. V krbech a kamnech se netopilo. Čas od času přšelo a rozbitými střechami tekla voda po vnitřních zdech, zvlhčovala a ochlazovala vzduch.

Ranní mlhy byly husté, zimavé a držely se nad vodou a lukami dlouho. Usnadňovaly výpady – dosud konané – strýce Hynka.

Ale Hynek sám a lidé připravující se k jízdě ztráceli radostnou chuť k výjezdům a k boji. Muži z posádky se přestávali hlásit dobrovolně. Jednou se k výpravě připojila i Hynkova dívka Markéta. Snad ji Hynek přemluvil, snad chtěla sama, aby ostatní povzbudila. S úžasem jsem pozoroval, jak dobře sedí na koni. Hnědé vlasy stočila pod helmici. Oblékla se jako muž, jen zbraň držela jinak, nešikovně, a myslím, že ji nepoužila. Vrátila se lehce zraněna šípem, který jí pronikl látkou k rameni a vytrhl jí kus kůže i se svalem. Vyléčila se, avšak v nadloktí jí zůstala hluboká jizva.

Únava a snad lze říci i počínající utrpení v obleženém hradu zhoršovala skutečnost, že obléhatelé znásobili své úsilí. Uvědomuju si dnes, že to byl jen důsledek jejich vyčerpání. Snažili se z posledních sil dosáhnout vítězství, aby byli za dlouhé týdny odměněni vítězstvím a kořistí. Bylo jí zajisté v hradě nemálo. Obléhaným byla k nepotřebě ta vzácná brnění, zbraně, sukna, roucha a odění pro rytíře i koně; vítězům mohla posloužit jako zbrojnice a znamenité zboží.

Jejich úsilí však bylo marné.

Nepomáhaly ani mše a posluhování svátostmi dvou kněží, táborského i sirotčího, která konali denně pro povzbuzení svých lidí, pro jejich posílení.

V době, kdy se mše sloužily, jsem směl vystoupit na hradby a prohlížet si tábor nepřátel. Vrhací zbraně i pušky byly opuštěny, zůstal jen houf stráží poblíž brány hradu, aby zabránil možnému výpadu strýce Hynka.

Táboritů bylo víc. V houfu stáli kolem svého kněze, jenž jim kázal z vozu. Nebylo ničemu rozumět, později ani slovům písně ne. Chtěl jsem přejít o kus dál, abych byl nepřátelskému ležení blíž. Ale jeden z chlapců, opřen lokty o kámen hradby, bradu v dlaních a hledící stejně jako já na houfec zpívajících, řekl: „Tam nechod', Jiříku.“

„Proč?“

„Mikuláš chce střílet. Aby to s tebou nedopadlo jako s těmi pěti...“

„Kterými pěti?“

„Co jsou teď pod hlínou v kapli.“

„Mikulášovi se puška neroztrhne,“ prohlásil jsem s nádhernou důvěřivostí dítěte.

Chlapec ukázal hlavou směrem ke knězi a jeho shromáždění. „Chce dostřelit až tam. Radím ti, když už se chceš dívat, postav se tady vedle mne a zastrč hlavu do střílny jako já. Je cenná, hlava. A oči.“

Poslechl jsem ho.

Puška zahřměla.

Koule rozrazila lid kolem kněze. Vůz, na němž stál muž v černém s rudým kalichem na prsou, se naklonil a kněz zamával rukama. Rukávy jeho šatu zavlály jako křídla havrana, který, vyplašen, se pokouší vzlétnout.

Ale ruce se v tom pohybu nahoru zastavily, strnuly a zmizely mezi davem a změtí těl.

Houf kolem vozu se rozběhl. Až na ty, kteří byli mrtví nebo zranění. Zranění křičeli, cukali rukama, nohama, kroutili se. Jeden z nich ječel tak hlasitě, tak nesnesitelně hlasitě... hrozně vysokým tónem, až náhle zmlkl.

Černý kněz se válel z boku na bok a při každém obratu se objevil rudý kalich na jeho prsou. Jako rudé zablesknutí. Jako znamení lampy. Jako malé červené zrcadlo.

Z hradeb se ozval jásot.

Strýc Hynek objímal Mikuláše a oba je plácal do zad nadšený purkrabí Jošt. Radostným vzrušením hýkal jako starý osel. „Tolik jich je!“ povykoval Hynek. „Tolik!“

„Devět... ne, deset! Ne. Jedenáct! Támhle ten už taky leží, podívejte!“

Těch jedenáct se ve smrtelných křečích neshluklo, naopak se ro-zestupovali.

Na zelené udupané trávě zůstal každý sám.

Ostatní byli asi velmi poděšeni a zmateni, neboť jistou chvíli trva-lo, než přistoupili blíž. Kleli, Boží bojovníci, a hrozili pěstmi k hradu.

Prchali, vlekouce mrtvé a umírající, těch jedenáct vlekli a svého kněze, spěchali z nešťastného místa.

Puškař Mikuláš zářil štěstím.

Chlapík, který stál vedle mne, se ani nepohnul. Klidně pozoroval, co se děje na louce před námi, až do chvíle, kdy se prostranství vy-prázdnilo. Nejasal, ani se neusmíval.

„Viděls?“ zeptal se mne stručně.

Nadšeně jsem vydechl: „No, jak!“

Přikývl. Nic víc. Potom se obrátil a usmál se na mne. Smutně.

„Ano,“ řekl a sesunul se podél zdi, usedl, opřel se a natáhl nohy. „Zdařilo se.“ Tiše se zasmál. „A kněz se vrtěl jak postřelený ptáček. Až se dovtěl.“

Udělal pohyb, jako by si utíral z čela pot. „Podobně se vrtěl jeden z pánů u Ústí,“ dodal. „Podobně. Bodl jsem ho do břicha. Rovnou pod přední plech. Zespodu. Byl jsem totiž na zemi, on na koni. Rytíř zařval a spadl. Vzal jsem si jeho koně. Byl to znamenitý kůň. Vyskočil jsem do sedla. A podíval se na toho rytíře. Skučel a vrtěl se zrovna jako ten kněz. Sem tam, sem tam. Jako by s ním někdo točil na neviditelném provazu.“

Ti od houfnice sestupovali na nádvoří. Smáli se.

Chlapík vedle mne zmlkl.

Šel jsem za strýcem a ostatními. Byli veselí. A já věděl, že mi té chvíle bude líp s nimi.

Načali soudek vína. A protože i mně dali pít, brzy jsem usnul. Mys-lím, že potom také zpívali. Nevím jak dlouho. Ale jsem si jist, že ná-božné písně to nebyly.

Třetího nebo čtvrtého dne nato strhli obléhatelé stany a začali na-kládat vozy. Pušky, houfnice, tarasnice. Rozebrané praky. Do poslední

chvíle pálily dvě tarasnice k bráně hradu, aby zabránily výpadu posádky. A pronásledování. Ani pušky na našich hradbách nezahálely. Ale myslím, že to byly spíš rány na oslavu a pro radost. Puškař Mikuláš se stal nejváženějším mužem na Poděbradech, protože všichni byli přesvědčeni, že jeho znamenitá střelba dala poslední důvod táborům a sirotkům k odchodu.

Po letech jsem se dověděl, že to mělo ještě příčinu jinou, závažnější. Albrecht, vévoda rakouský, oblehl totiž Břeclav, kde byla táborská posádka, a velmi město ohrožoval. Prokop Holý shromažďoval síly, aby obleženému městu ulehčil. Což se mu, tuším, někdy na podzim toho roku také podařilo.

Jako se mu dařilo tehdy a v letech následujících mnoho a mnohé.

Uvažoval jsem později také o pohnutkách, které vedly kněze Prokopa k tomu, aby dlouho dobýval celkem bezvýznamný hrad Poděbrady. Ano, byly tu jakési rozepře po bitvě u Ústí. Jistě i lákavá kořist, kterou otec se strýcem od Ústí přivezli a jejíž nejcennější část na Poděbradech zůstala, i vojenská výzbroj, z níž mohlo být i později čerpáno pro potřeby mých lidí. Nevím, zda se kdy Prokop u oblehatelů objevil. Myslím, že ne. Byl to zřejmě dobrý, avšak prostý a jednoduchý záměr: na čas rozptýlit síly polních vojsk po celé zemi, zaměstnat bratry a sestry polem pracující, zachovat je v činnosti a se zbraní v pohotovosti. Neboť vojska ponechaná nečinně v ležení přestávají být postupně vojsky, stávají se rotami lenochů a lapků. Nemyslím, že by kněz Prokop věděl, co všechno skrývá podzemí hradu; to by patrně přitáhl sám a rázně a tvrdě na Poděbrady udeřil. A jistě by je i dobyl. Po delším obléhání určitě. I když polní vojska jen s velkými obtížemi – a většinou pomocí zrady – dobývala opevněných míst. Poděbrady však nebyly hradem nijak důkladně a bezpečně stavěným a nikdy se jím ani nestaly.

Ale měl jsem a mám Poděbrady rád.

Pro mne a pro království nemají skutečný význam, ten mají pouze města pražská a Kutná Hora. A Karlštejn, klenotnice království. Ovšem klenotnicí největší, základnou moci, blahobytu a dobré správy země, je Kutná Hora. Proto jsem na tam tak často, i když to není

vzhledné místo. Ani tiché, ani uspořádané, ani spořádané. Bojím se, že ani příliš mravné.

Proto asi Rokycana tvrdí, že se má vládnout z Prahy. Ovšem. Je farářem u Týna a arcibiskupem. Nemohu přece arcibiskupovi poroučet, kam si má postavit svou stolicí. Také by to bylo úplně zbytečné.

Nemám dostatek moci, sil a možností přestěhovat celá ta bohatá a chudá a zmatená pražská města s jejich kupci, řemeslníky a lidem ke Kutné Hoře.

Měl bych někdy chuť tak učinit. Směšné sny. I král má právo na směšné sny. Chraň však Bůh, aby ho napadlo je uskutečňovat, brzy by přestal být králem. Avšak o tom dost.

Pronásleduje mne ospalost.

Jsem rád, když mne pronásleduje ospalost. V poslední době přichází zřídka. Snad proto teď, tady v Kutné Hoře. Snad proto, že tělo má pocit, dobrý pocit, nad jakým bohatstvím spočívá. Ne, dolů se podívat nepůjdu. Do šachet. Bojím se, že pro svou zavalitost bych někde mezi skalami uvízl. Bojím se velkých balvanů nad hlavou a neprorazitelné skály, jež by mne obklopovala.

Budu spát a nechám otevřená okna.

Mám rád vodu. Vlahou, tichou vodu. To také pro vzpomínky na Poděbrady. Nejsou daleko, ale nepojedu tam. Mnoho komárů. A kdo ví, jak by si onu cestu mnozí vyloužili.

Abych myslel na každý krok.

Každý krok krále je krokem sledovaným.

Ostatně, i já rád sleduji kroky jiných. Panování je jízda na koni. Ale v sedle se stojí. Stojí! A jede se lesem, kde větve sahají nad cestu. Tak je to. A občas přes cestu leží několik klád a občas padají i stromy. Nenadále. Tiše. I s rachotem. A stojí se v sedle. Stojí! Otěže v rukou. Jen jedny otěže. Říká se jim moc. Ale jsou kožené. A tedy nikoliv věčné, nezničitelné. Nutno je svírat obyčejnými lidskýma rukama. Hlavou uhýbat před napřaženými větvemi. A koně nezastavit! Pobízet! Zastavení, spočinutí je v tomto lese, který se jmenuje zemí, královstvím, českou korunou, smrtelné.

Po obléhatelích Poděbrad zbylo několik zpustlých rovů, mnoho ohnišť, zpřerážené stromy, zdupaná tráva a jámy po obydlích a obléhacích strojích. Trochu špíny a nepořádku kolem hradu. Hynek s Joštem vyjeli s našimi lidmi, aby z okolních vesnic přihnali ke hradu, kdo se sehnat a přihnat dal. Sedláci tahali klády, řezali a přitesávali prkna, vozili kamení. Dva mistry zedníky přivlekli odkudsi od Kolína. Vojáci se zotavili a kromě hlídkování a pohánění těch, kdo pracovali na opravách hradu, neměli žádné zaměstnání a zbujněli. Asi za měsíc sedláčkové s pracemi skončili a byli opět rozehnáni do svých vesnic, aby měli čas vymlátit, co jim z úrody zbylo.

Teprve potom se rozhodl strýc Hynek napadnout město Nymburk. Strýc byl snad bláhový, pyšný a divoký chlapík, ale určitě neblázen. Jistě tedy nepředpokládal, že se zmocní města. S těmi několika lidmi, které měl po ruce, a ještě nemnoha dalšími, jež vybral z mužů opravujících hrad – Joštem trochu vycvičených –, nemohl se na hradby Nymburka odvážit.

Ovšemže se dá i s malými silami dobýt města. Mně se to podařilo s Prahou. Ale o tom snad jindy, později.

Hynek chtěl patrně Nymburské trochu podráždit, trochu jim polepřit předměstí, trochu se pomstít za jejich pomoc obléhatelům Poděbrad, ostatně myslím, že pomoc nevalnou. Města, i když se přidala k Táboru, neměla nikdy velkou chuť bojovat spolu s polními vojsky, koneckonců ani sám Tábor nakonec ne – prostě strýc si chtěl malinko zařádit. Z dobré pohody a rozvernosti.

Seřadili se, poručili spustit most. Zarachotily řetězy a zavržaly čepy. Vyběhl jsem na hradby a mezi cimbuřím jsem se díval, jak vesele odjíždějí. Praporec se před nimi třepetal, strýc se otáčel a mával na Markétu, která stála v bráně.

Zpod kopyt koní vylétala z trávy hlína.

Díval jsem se dlouho, dokud mi nezmizeli v nivách kolem řeky. Vesele barevná a natřásající se skupina jezdců.

V podvečer se jich vrátila polovina.

Krokem, jezdec za jezdcem projížděli branou. Zaprášení, upocení. Lidé i koně. Vyhaslé oči. Někteří s narychlo ovázanými ranami. Bez praporce.

Strýc Hynek přijel také. Přehozen břichem přes sedlo koně. Kdosi mu narychlo zabalil hlavu do jeho vlastní košile. Nahá záda byla tuhá a žlutá, bílá látka košile nasáklá krví. Krev už nekapala.

Jeden z mužů pokrčil rameny. „Neměli jsme čas mu jít na pomoc. Utrhl se a hnál se sám dopředu... Ne! Nerozsvazujte tu košili!“

Seskočil z koně. „Hlava by se úplně rozpadla...“ Kývl na druhého. „Pomoz mi s ním. A do kaple.“

Strýce Hynka se jim nepodařilo narovnat, ztuhl přehozen přes hřbet koně.

Řetězy u brány rachotily a most vrzal v čepech. Spustili mříž a zavřeli bránu.

Purkrabí Jošt stál ve dveřích do kaple. Zahlédl mne a mávl, abych zmizel.

Neposlechl jsem.

Markéta utíkala přes nádvoří. Modré šaty s bílým pasem. Viděla přijíždět jezdce a chvátala, aby přivítala strýce. Nestačila se obout a její snědé nohy letěly prachem, vlasy jí vlály.

Vím, že měla zelené oči. Od té chvíle to vím. A také to, že byly té chvíle jako neživé.

Ženy dovedou lkát a naříkat. Kvílet žalem, lomit rukama, padat do prachu a zvedat oči k nebi, tím snad, domnívajíce se, k Bohu; zmučené tváře rozryté vráskami šklebícího se smutku. Dovedou ječet bolem a spílat světu i nebi. Nebo mlčky strnule stát, s očima, jež nevidí – anebo jež vidí až příliš dobře –, nebo jsou ztuhlé studenou nenávisť.

To všechno jsem už poznal a viděl.

Markéta brečela jako dítě.

Celou noc.

Nemohl jsem pro její pláč spát, bylo ho slyšet všude, a když před rozedněním umlkl, byl jsem se podívat proč.

Usnula.

Spala schoulená, bosé, špinavé nohy skrčené, s obličejem ošklivě zarudlým a obráceným k oknu.

Okno bylo otevřené a ona měla nahé ruce, nohy i hrdlo.

Posadil jsem se na zem proti jejímu lůžku a pozoroval jsem ji. Chvěla se ve spaní a někdy se usmála.

Možná že sny léčí duši.

Rokycana mi v té věci pravil něco, co je v bibli, tuším. A měl řeč o prozřetelnosti, vůli a úradku Božím, o spravedlivých a nespravedlivých a podří, který Bůh těm či oněm, pokud jde o léčení duše, poskytuje. Náš mistr a arcibiskup je prostě velmi vzdělaný muž a znamenitý řečník.

Úradkem Božím tedy a chladem noci Markéta onemocněla. Já také. Seděl jsem na zemi v její komoře a vedle otevřeného okna velmi dlouho. Snad se Jošt bál, že nás zachvátil mor nebo jiná nakažlivá choroba, a proto jsme museli z jeho rozhodnutí zůstat v té světnici. Byli jsme vlastně vězni. Ale nevadilo nám to.

Skutečný důvod, proč nás nechal pohromadě a oddělil od ostatních, nevím. Musel vědět, že naše nemoc není mor.

Nevím to do dneška. Nemohu na to přijít. Je to záhada. Nemám záhady rád, protože mne zneklidňují. Ovšem, tahle otázka je příliš vzdálená, stará, než aby mne mohla zneklidňovat, aby skrývala nebezpečí. Jejím odhalením bych však možná snáze odhadoval jiné, téhle podobné a blízké.

Ne. Musel vědět, že to není mor.

Nenavštěvoval nás. Ale nechával nás řádně krmit. Jedna z kuchyňských bab nám nosila mokré roušky proti horkosti. A nápoje. Mnoho jsme pili. A zůstali naživu. Oba, dodnes. Jedli jsme a pili a zůstali naživu.

Záhada... Anebo vůbec ne.

Nevím.

Zima toho roku byla mírná, téměř laskavá.

Přišel jakýsi vzkaz, že přijede otec, Viktorín Boček z Kunštátu. Ale byla to asi jen planá zvěst.

Vůbec o otci mnoho nevím. Táhl s Janem Žižkou. Byl prý jeho přítelem. Žižka mne prý držel při křtu. Otec patrně také usiloval, aby se Korybut stal českým králem.

A to je všechno. Nedověděl jsem se víc ani později. Snad jen to, že zachránil Žižku, když páni podjednou oblehli a sevřeli slepého

hejtmana v Kostelci nad Labem. Jak to už bývá, přihlásil se později ten nebo onen, že otce znal. A chválil ho. Jeho statečnost, rozvahu a prý i chytrost. Možná měli pravdu. Ale nikdo přece nebude synovi ošklivit památku otce.

Ostatně nebylo co ošklivit. Velká památka na něho v mé mysli nezbyla. Jeho podoba mi splývá s podobou Hynka. Hynka si vlastně pamatuji víc, neboť letní obléhání Poděbrad, jeho předzvěsti a děje, jež byly toho dozníváním, zůstaly v paměti a mnoho z toho, co se stalo později, je nejasné.

Zimu jsem prožil s Markétou. Byla mladá, proto se ze smutku vzpamatovala rychle. Ale mnoho mlčela. Jinak se přede mnou nijak nestyděla, nic svého neskrývala, byl jsem koneckonců dítě. A viděl jsem tedy poprvé nahou ženu; samozřejmě, byl jsem dítě, ale obraz jejího těla mne doprovází do dneška. Jím jsem měřil později ostatní ženy. Tím hůř pro ně. Ostatně nebylo jich mnoho. Spíš málo. Spíš skoro žádné. Neumím se na lásku soustředit. Asi ji podceňuji.

Bůh ví, odkud strýc Hynek Markétu přivlekl. Kdo byli její rodiče, jaký její původ. Vzhledem k přirozené vychytralosti, kterou, jak jsem se ještě po letech přesvědčil, byla nadána, soudím, že bývala původně jeptiškou nebo novickou jakéhosi kláštera. Přirozený mateřský pud ji vedl o mne pečovat. Nutila mne číst. Natloukla mi do hlavy i pár latinských slov. Byla ostatně vzdělanější než kněz Jan.

Co se dělo za hradbami Poděbrad, za místy, kam až bylo možno dojít pěšky, nevím. Chodíval jsem s Markétou a doprovázeli nás vždycky dva lidé z posádky. Buď nás měli střežit, nebo pečovat o naši bezpečnost. Záměr Jošta mi zůstal nejasný, snad dostával nějaké příkazy od mého otce. Neboť čas od času zabloudil na Poděbrady jakýsi posel či přijela skupina bojovníků a jiní se kamsi z hradu vypravili.

Sníh a déšť a posléze jarní zeleň zahladily postupně stopy po obléhatelích hradu. Přehnal se mírná povodeň, Labe stouplo, valilo se, kalné a nepřekročitelné; měl jsem ještě tenkrát čas pozorovat celé hodiny, tedy pozorovat i řeku.

Později jsem si na tvar a podrobnosti proudící vody vzpomněl často. Neboť její soudržná jednota a stálá rychlost pohybu celé hmoty vod byla

zdánlivá. Při bližším pohledu zřetelně vynikal mocný pohyb hlavního toku, proudnice řeky. Některé části vod vířily, jiné byly klidnější, vplývaly do ramen, kde jim pak bylo souzeno prosáknout do půdy a hnít, jiné se snažily zachytit proudnici, ale vracely se k břehům; tyto vracející se a odmršťované vody byly nejnebezpečnější, protože právě ony podmýlaly břehy a měnily vlastně i hlavní směr proudnice; ano, tyto zdánlivě podružné proudy, odkopávané a znovu se přimykající, tyto těkající části vod. A jiné kroužily u břehů, pomalu, bezmocně, zmítány těkajícími proudy a uklidňovány břehem. A níž, hloub, kam pro kal nebylo možné dohlédnout, u dna na pískách, kolem kamení a hlinitých náplav, tam zajisté byly zase jiné vody, jinak pracující, zcela ve skrytu; ale i ony měly koneckonců podstatný vliv na směr, spád a rychlost hlavního proudu. Bylo mi později srovnávat tok rozvodněného Labe, tak jak zůstal zachycen v mé mysli, s životem. I svým, neboť i můj život i ostatních lze k onomu toku přirovnat. Život viděný z určité vzdálenosti se jeví jako neustále vpřed se pohybující čínorodý nebo klidný proud. Přes všechna zdání je veden, směřován i vychylován vedlejšími, drobnými příhodami a příběhy, jež zastupují drobné proudy. A pokud jde o množství lidí, o společenství, pak je srovnatelnost s řekou ještě zřetelnější. Myslím, že jsem brzy pochopil, právě na základě onoho dětského a zdánlivě bezvýznamného vjemu, že to podstatné, co směřuje proudnici, je těkající. Odhazované a vracející se. To je třeba zvládnout, postihnout, nechat tam, kde chceš změnit směr. A hrází, někdy zcela drobnou, omezit, dát těkajícímu pohybu jiný smysl. Pochopit celistvý proud kalné řeky znamená vidět jeho složitost. Jakmile je poznána, stane se jednoduchou; zde je základ. Využít pak onoho podobenství je věcí, která se sama nabízí, věcí nesložitého umu. Je věcí odhodlání, meče, jenž zůstane napřážen nebo skloněn. Poháru s tekutinou čirou nebo naplněnou jedem. Mučidel nebo šibenic. Darů a blahosklonnosti, úsměvů a úplatků.

Jen ze zběžného pohledu se jeví běh řeky celistvý.

Pochopit smysl složitosti je dílo náhody, přemýšlení, vnuknutí. Využít pozorovaného, vždy a všude, to je záležitost tvrdosti a píle, střežení a laskavosti.

Je to také věc cesty k vladaření.

Co se dělo jinde, mimo můj malý neveřejný okruh Poděbrad, je známo. Kněz Prokop šel k moci. Pomalu odcházela doba svatého zápalu a připravovaly se nové děje, císař Zikmund byl ještě při plné síle a vesele věřil ve vítězství své moci.

Pro mne to však byla doba her, přemýšlení a povídání s Markétou. O čem – nevím. Ale jistě o věcech, které mohou společně zajímat sedmiletého a sedmnáctiletou. Není jich málo. Jistě i tajemství početí, zrození, skutečnost smrti a život mimo tento svět. Věděl jsem a přemýšlel o těchto věcech od tak raného dětství, že nemohu než určit jejich zdroj v mých rozhovorech s Markétou.

Nikde nebylo předtuchy, že se stane něco mimořádného. Přišly zvěsti, že byl zadržen a uvězněn kníže Korybut spolu s některými univerzitními mistry na Pražském hradě, neboť se prý chtěli tajně domluvit s Římem. Zveřejnil to Rokycana. Myslím přesně tak, jak tohle uměl jen on. Při kázání a před davy, s náležitou a obratnou výmluvností. To, že byl Korybut ve větší tajnosti odvezen na Valdštejn a jeho strana velmi smířlivých zničena, na Poděbrady asi dolehlo. Ale nikoliv ke mně.

Zvrat v mém životě, aniž jsem to ovšem tušil, přišel jednoho červencového deštivého dne. V podvečer se objevila před hradem velká skupina jezdců, téměř malé vojsko. Promočené pláště jim přiléhaly těsně na ramena, na záda, na kolena, koním na zadky.

Nad jezdci vlály dva praporce. Náš, kunštátský, a ještě jiný, který jsem neznal.

Toto malé vojsko bylo stráží zpozorováno už dříve, proto asi nechal Jošt pro jistotu vytáhnout most.

A neměl se k jeho spuštění, ani když se ti lidé přiblížili, přestože barvy praporce, i když zplihlého, barvy potemnělé vlhkem, ono naše smutné kunštátské černé trojčarí ve stříbrném erbu bylo zřetelné.

Hodil jsem si přes ramena pláštěk a vyběhl na cimbuří poblíž brány.

Do popředí vyjel nevelký, zavalitý a poměrně mladý muž. Přiložil ruce k ústům a vykřikl: „Purkrabí Jošte! Nevidíš barvy svého pána!“

„Barvy!“ odpověděl Jošt pisklavě – vždycky když se pokoušel křičet, poněkud pištěl. „Barvy bych viděl, ale ne svého pána!“

„Tvůj pán, Jošte, zemřel. Pan Viktorín z Kunštátu zemřel v mladém věku přirozenou smrtí. Dal mi odkaz, mám jeho listinu a pečeť. Jsem Hynce Ptáček z Pirkštejna, správce jmění pana Jiříka z Poděbrad a jeho poručník až do doby jeho dospělosti. Most! Purkrabí! Chci vidět svého schovance!“

Chvíli se ještě dohadovali. Nakonec pustil Jošt do hradu pana Ptáčka s deseti jezdci. A nechal je stát uprostřed nádvoří, přičemž na ně posádka mířila z oken a z ochozů.

Než si Jošt ověřil pečeť.

Než přečetl list.

Potom kázal, aby mne zavolali.

Stál jsem v drobném dešti a koukal se nahoru na pana Ptáčka zplihlého deštěm. Díval jsem se mu do očí. Neuměl jsem uhýbat očima a stydět se.

A také jsem si uvědomil, že jsem jediným a posledním pánem z Kunštátu a na Poděbradech.

Ptáčkovi kapala voda i z knírů. Kapuce přetažená přes přílbu měla směšný tvar. Kalhoty mu přilehly na masitá stehna. Škorně byly napaté vodou a jeho kůň vypadal až zoufale smutně se svou mokrou hřívou a skloněnou hlavou, tak hluboko skloněnou, jako by se chtěl pást na blátě nádvoří. Kůň se o mne nezajímal. Avšak rytíř sedící na něm si mou ne příliš útlou postavičku prohlížel velmi pozorně. Se svráštěným obočím. Bez úsměvu. Šedýma očima, jejichž duhovka byla obkroužena černým proužkem.

Na rytíři nebylo veselého a přívětivého nic.

Jen právě oči, vzpomínám-li si, asi pro jakousi veselou zamlženost, kterou nikdy neztrácely.

Ukázal na mne masitým prstem: „Jiřík?“

„Ano, pane,“ odpověděl jsem.

„Tvůj otec zemřel.“

„Ano, pane.“

„Jak mi došly zprávy, pochovali jste jeho bratra Hynka, tvého strýce, na podzim. Na svatého Havla.“

„Ano, pane.“

„Tvá matka zemřela krátce po tvém narození. Pamatuješ se na ni?“

„Ne, pane.“

„Jsem Hynce Ptáček z Pirkštejna.“ Teprve teď na mne přestal tím svým prstem ukazovat. „Zůstal jsem jediným tvým příbuzným. Poněkud vzdáleným. A tedy jsem se stal správcem tvého majetku až do tvé zletilosti. Víš, kdy to bude?“

„Ano, pane Ptáčku. Až mi porostou vousy.“

„Správně. Chceš se na něco zeptat?“

„Ano, pane Ptáčku.“

„Na co?“

„Co bude s Markétou?“

„Jakou? Kristepane! Pokud vím, sestru nemáš!“

„Markéta byla dívkou strýce Hynka. Bydlíme tady společně.“

Ptáček se podíval na Jošta.

Purkrabí přikývl a chtěl něco říci. Pan z Pirkštejna mávl rukou, sklouzl z koně a přistoupil ke mně. Položil mi ruku na rameno. Stál blízko u mne, měl břicho obalené sukrem šatů tak mokrých, že by se daly ždímat. „Ukážeš mi ji?“

„Ano, pane Ptáčku.“

„Jdeme.“ Obrátil se k Joštovi, ukázal palcem přes rameno k bráně: „Pust' je dovnitř. Zatopit v krbech a ve všech ohništích. A nějaké jídlo. Spíš víc. Byl chladný den,“ dodal. Mačkal v dlaních cípy pláště. „A zatraceně mokrý, mladíku,“ pravil ke mně a téměř neznatelně se usmál. „Ukážeš mi Markétu?“

Pod přístřeškem shodil plášť a hodil ho na Jošta. Ne Joštovi. Na Jošta.

Přiznám se, že jsem si pana Ptáčka zamiloval téměř okamžitě. Protože jednal s bezohlednou samozřejmostí, choval se ke mně jako k rovnocennému a ne jako k hloupému dítěti. Nyní znám a vím ocenit jeho umění získat téměř kohokoliv. Pouze tím, že byl, mluvil, jednal. Bylo u něho, i když ne zcela promyšlené, tedy určitě osudem dané nadání chovat se, aby získával. Různé lidi různě. Ale úspěšně. Což se mu povedlo hned napoprvé i u mne.

Okolnosti, za jakých zemřel otec Viktorín, neznám.

Nikdo mi o nich podrobně nevyprávěl, Ptáček mi jednou řekl, že umřel na jakousi nemoc, běžnou a přirozenou. Znače běžné a přirozené smrti naší doby, napadlo mne později, zda jeho nemoc a smrt nebyla v souvislosti s ničením Korybutových přívrženců, k nimž Viktorín, pokud je obecně známo, stejně jako strýc Hynek, nesporně patřil. Důkazem by byl i jejich spor s Prokopem, s knězem Prokopem Holým po bitvě u Ústí nad Labem, obléhání Poděbrad, zatčení a věznění Korybuta, jež potom brzy následovalo, a další a další věci a události. Svou úvahu jsem kdysi zjevil mistru Janu z Rokycan. Odpověděl mi dlouze, obšírně, jak je jeho zvykem. Ale neodpověděl vlastně vůbec. Jak bývá koneckonců také jeho zvykem. Zeptal jsem se tedy přímo. Na to mi řekl – s onou kněžskou něhou v očích a v hlase –, že pan Viktorín spočinul v náruči našeho Pána, jak se doslechl, smrtí přirozenou, přijal tělo Páně a očistil se od světských hříchů.

Budiž tedy. Musím i dnes věřit svému arcibiskupovi.

Hynce Ptáček z Pirkštejna kráčel vedle mne trochu těžce, jako každý jezdec po dlouhé cestě v sedle. Ruku měl stále položenou na mém rameni.

Z nádvoří bylo slyšet dunění kopyt, hovor, vrzání mnohých sedel a cinkání zbraní.

„Není ti smutno?“ zeptal se.

„Není.“

Markéta stála u okna. Snad schválně, aby na ni bylo dobře vidět. Ženě, dívce, osamělé a bez minulosti, jakou byla ona, nehrozilo v té době nic horšího než smrt. Té se snad obávat nemusela. Anebo velký a svíravý hlad. Ten nechtěla zažít. A všechno ostatní byly maličkosti.

Ptáček se zastavil u dveří a prohlížel si ji stejně pozorně jako před chvílí mne.

Zasmál se. „Viktorín měl pravdu...“

„V čem?“ zeptala se klidně.

„Vylíčil tě. Jsem Hynce Ptáček, Jiříkův poručník a do zletilosti správce majetku...“ ukázal na mne, „toho pána z Kunštátu a na Poděbradech. Mám dojem, že k tomu zboží patříš.“

„Tak nějak, pane Ptáčku.“

„Ale nemusíš. Jestli tě otravuje samota Poděbrad...“

„Žijeme s Jiříkem už skoro rok. Vlastně sami. A neotravujeme se.“

„Věčně spolu žít nemůžete. Vlastně můžete. Za pět let nebude Jiřík dítětem...“

„Pane Ptáčku...“

„Promiň, paní Markéto... nebo vlastně panno Markéto...“ A Hynce Ptáček poklesl v kolenou, měl to být patrně náznak poklony, ale vypadalo to, jako by si protahoval ztuhlé klouby. „Zapomněl jsem na klášter...“

„Pane Ptáčku...“

„Dobrá. Ani slovo o minulosti. Ani slovo, přísahám! Na kolenou klečím.“ Přistoupil k ní. „Ale přesto: šlechtična? Dcera kupce? Kramáře? Odložené dítě vznešeného otce?“

„Nevím.“

„Vypadáš, jako by ses narodila v Uhrách. A kdybys byla aspoň trochu nazrzlá, věřil bych... byl bych si málem jist, že je tvým otcem sám císař a král, Jeho Milost, vznešená, lucemburská, zdárný syn šlechtického otce. Šlechtný otec nespočítatelných dětí.“

„Pane Ptáčku. Je zde Jiřík a...“

„Před svým schovancem,“ prohlásil Ptáček halasně, „nemám a nebudu mít tajemství. Být milenkou pánů z Kunštátu není budoucnost. Zvláště když oba ti páni jsou už pod drnem. A ten třetí měří tři stopy.“

„Víc,“ řekl jsem. „A pár palců.“

„Být milenkou Ptáčka z Pirkštejna – to také není budoucnost.“

„Asi ne,“ řekla klidně. „Ale ne že by ses mi nelíbil, pane Ptáčku.“

„Hynek byl spanilejší.“

Krátce se zamyslela. „Hynce,“ pravila, „se zdá být chytřejší.“

„Nejen jeptiška, Jiříku, nejen krásná, ale taky mazaná.“

„To není mazanost, pane, co jsem řekla. Kdyby se mi zdálo, žeš naprostý pitomec, řekla bych, že jsi. Anebo spíš bych o té nechytrosti mlčela.“ Obrátila se ke mně: „Myslíš, Jiříku, že bych jednala jinak?“

„Určitě ne,“ odpověděl jsem vážně.

„Nuže, Markéto?“

„Nuže, Hynce? Hejtmane? Proboha!“ Předstírala, že se úplně vyděsila. „Hejtmane! Ale čím? Ke kterým vlastně patříš, Bože můj? Ke korybutovcům? K sirotkům? K pánům podjednou? Jsi věrný, nebo nejsi věrný církvi? K Pražanům? K táborům?“

„Máš před sebou,“ řekl Hynce Ptáček z Pirkštejna důstojně, „zrovna teď hejtmana sirotků. Právě rok a něco jejich hejtmana. Poznal jsem po bitvě u Ústí,“ prohlásil vroucně, „kde je, na čí straně je pravda Boží.“

„Já to ještě nepoznala, pane Ptáčku. Nebude ti to vadit?“

„Bude,“ vzdychl Hynce, „ale myslím, že vypadáš příliš dobře na to, abys tu pravdu musela poznat mermomocí.“ Napřáhl k ní obě ruce dlaněmi nahoru. Bylo to přátelské, kamarádké gesto.

Vložila mu ruce do dlaní. A pak přistoupila blíž a políbila ho. „Lidé,“ řekla, „žijí teď krátce a nejistě. Je hřích nedbat příjemného. Ale měl by ses usušit. Od tvého břicha jsem zvlhla.“

A já, pán z Poděbrad, zíral na jednoduchost, rychlost a krásu sblížení. Čím horší a nebezpečnější jsou doby, tím prostší a snazší sblížení. I nenávisť. I odpuštění.

Viděla plameny svého kláštera a v nich hořet ty, s nimiž do té doby prožila celý život. Snad jednotvárný, ale jiný neznala. Nudný, ale lepší než smrt ohněm. Možná že v praskotu ohně slyšela i jejich zoufalý jekot bolesti a viděla pády z oken a ženy v rouškách, jež se plazily se zlomenými údy a úpěly ve strašné bolesti s přeraženými páteřemi. Ženy, jež byly z milosti bratří a sester dobíjeny a vrhány Božími bojovníky do plamenů hranice. Strýci Hynkovi byla vděčná. Zachránil jí život. Pro nic jiného než pro její krásu. Zajisté. Ale bylo naprosto očividné, že pan z Pirkštejna se jí zalíbil.

Uměl a znal, můj poručník pan Ptáček. Budiž pokoj duši jeho a čest památce. Byl to svým způsobem mistr, můj pan Ptáček, korouhevní pán původně z rodu Hronovců.

Vyšel z místnosti a z okna vykřikl dolů na nádvoří několik pokynů svým lidem a Joštovi.

Markéta se na mne usmála a mlčky přiložila do kachlových kamen. Červenec byl toho roku opravdu studený a vlhký. Hnědé a hrubé kachle, z nichž každá byla zdobena štítkem s naším rodovým

trojčarím, příjemně hrály. Seděl jsem na lavici, schoulil se mezi zeď a kamna, zvedl nohy k bradě a pozoroval Markétu, která připravovala nad kamny bidlo.

Dělala tu práci samozřejmě, s obratnou lehkostí.

Také rozvázala tkanici, kterou si v týle svazovala vlasy. Bylo pohodlnější tkanici nerozvazovat. Volné vlasy jí překážely.

„Loni,“ řekl jsem, „bylo v červenci tepleji...“

„Bylo.“

„Mám odejít?“

Přivazovala provaz k bidlu a měla zdvižené ruce. Rukávy se jí shrnuly až k ramenům. Její obnažené paže svítily. Zarazila se a nechala ty bílé paže vztyčené. Zasmála se. „Jsi chytrý, Jiříku. Zlobíš se?“

„Ne. Chci vědět, jestli mám odejít.“

„Zeptej se svého poručníka. Já jsem... Jsem prostě Markéta.“

Ptáček práskl dveřmi. Hodil mokré rukavice na lavici. Odepnul meč a postavil jej do kouta. Pověsil na něj přílbu s drátěnou kuklou. Byly po tolika deštích mírně narezlé. Dosedl na lavici a zouval si škorňe. Ani jejich ostruhy se příliš neleskly. Obrátila se k němu zády, vyhrnula sukni a vzala botu s nohou mezi svá stehna. Obratně botu svlékla. S druhou jí pomohl, protože se opřel bosou nohou o spodní část jejích zad.

„Krása,“ pravil Hynce Ptáček spokojeně.

Položila vedle něho houni. „Svlékni se a zabal se do tohohle.“

Zvedl k ní oči. Zamrkal.

Odvrátila se k oknu.

Naházela všechno, co na něm bylo mokré, a bylo to opravdu všechno, na bidlo nad kamna. Zabalil se do příkrývky. Utřel si do ní knír i vlasy. „Jsem zase oděný, jeptiško,“ prohlásil.

„Nejsem jeptiška,“ řekla. „A přinesu ti něco k jídlu, pane.“

„Připravíš, nebo přineseš?“

„Přinesu. Připravit, myslím, neumím nijak dobře.“

Přikývl. Když odešla, dal stejně jako já bosé nohy na lavici u kamen a přitáhl kolena k bradě. Mlčky mne pozoroval. Prohlížel si mne. „Nezdá se mi,“ řekl po chvíli, „že by ses příliš bál.“

„Někdy se bojím.“

„V noci?“

„Ne.“

„Ve spánku?“

„Ne.“

„Když slyšíš střílet? Když jsme dobývali Poděbrady?“

„Ne. Tys tady loni byl?“

„Ne. Ale loni jsem se dal k sirotkům. Loni. Stal jsem se prostě ka-
cířem. Trochu později než mnozí jiní, ale můj dobrý druh Bohuslav
ze Švamberka, dej mu Bůh lehké odpočinití, také nejdřív honil bratra
Žižku na Plzeňsku, než začal, po nedlouhé době a po jeho boku, honit
nepřátele pravdy Boží. Každému se ta pravda Boží nezjeví hned. Ty
patrně přijímáš krev a tělo Krista od narození.

„Nepřijímám.“

„Ale...“

„Není zde kněze.“

„A co Jan? Viktorín mi vyprávěl o knězi Janovi.“

„Nežije.“

„Ale...“ podivil se Ptáček. „A copak? Morová rána?“

Vyprávěl jsem o smrti kněze Jana. Suše a stručně. Ostatně jinak
neumím. Že mne v noci sebral, zabalil, kamsi utíkal. Jak náš útěk
skončil.

Ptáček si po vyslechnutí příběhu zamyšleně hladil kníry.

„A co tak najednou... utíkal?“

„Nevím, pane Ptáčku.“

„Opravdu ne?“

Jošt vysvětlil strýci Hynkovi, že mne Jan chtěl unést, jak před smrtí
přiznal, aby pomstil své umučené klášterní bratry.

„A přiznal?“

„Ne. Neměl čas. A nikdo se ho neptal.“

„Neptal, nebo jsi nemohl slyšet?“

„Neptal.“

„Co tedy říkal ten kněz?“

„Nic.“

„Mlčel?“

„Strašně ječel a naříkal a jako by se modlil. Proč se lidé bojí umírat?“

„Nejsou si jisti rájem. Jak jsi byl daleko od toho věšení?“

„Pár sáhů.“

„A Jošt?“

„Stál vedle mne.“

„A odjeli jste potom všichni společně.“

„Ano. Pak už nemohl Jan Joštovi nic říct, protože visel na provaze za krk. Proč nemohou mluvit a proč zemřou lidé, co visí za krk na provaze?“

„Stiskni si hrdlo. Pořádně. Víc!“

Zkusil jsem to. Nezdálo se mi to příliš hrozné. Ale opravdu asi nejde dýchat, když na hrdle visí celé tělo. Snad i tak hubené tělo, jaké měl kněz Jan.

„Nechme hrdel a provazů,“ řekl Ptáček a upravil si na rameni příkrývku. „Jenže ten Jan pro nic za nic... Míval strach?“

„Myslím, že skoro pořád. Moc se potil, když měl strach.“

„Jestli míval velký strach, pak s tebou nebude v noci utíkat.“

„Míval strach.“

„V noci? Pořád?“

„Pořád. Modlíval se.“

„Bál se přepadení?“

„Každou noc jsme měli dveře na závoru.“

„Pomáhal mu někdo při útěku?“

„Nevím. Ale zadní branka byla otevřená.“

„Bál se někoho z hradní posádky?“

Zavrtěl jsem hlavou.

„Pak je všechno nesmysl a tvůj ubohý kněz Jan se prostě najednou zbláznil. A tuhle věc Jošt nepoznal anebo ji poznal a dal ho raději oběsit, aby chorou myslí neohrožoval tebe a jiné...“

„Jan nebyl blázen.“

„Ovšem, dítě. Byl to přece tvůj kněz Jan.“

„Nebyl. Neměl jsem ho rád.“

„Proč?“

„Pro jeho strach. A protože se potil. A protože se pohyboval nejistě a šouravě. Pleskal bosýma nohama a hovořil plačtivě.“

„Markétu máš raději?“

„Je klidná.“

Mého milého poručníka Hynce Ptáčka z Pirkštejna možná bolela záda po dlouhém vysedávání v sedle. Natáhl se na lavici, složil ruce pod hlavu a hleděl na mne skulinou mezi palci roztažených nohou.

„Hm...“ řekl. „Ledačemu občas nerozumím. Jenže,“ dodal po chvíli spíš pro sebe, ohřívaje si jaksi bezděčně ruce o teplé kachle, „tady se snad, Jiříku, ani nechce, abych rozuměl.“

A sjel po mně očima a zabodl je do mých.

Ale byly to pořád oči plné humoru a porozumění. A touhy po bujarosti. Ale také oči zvědavé a ponoukající k nepředloženým a šaškovským činům.

Což odzbrojuje.

Nahé tělo kněze Jana houpající se na vlastním krku bylo předznamenáním.

Od té doby jsem si často, víckrát, mnohokrát opakoval, jakou modlitbu mlel nehlasně rty: jen se nestát knězem Janem pověšeným za krk.

Jen neviset za krk. Jen neviset...

V koutě na lavici, hledě na bosá chodidla Ptáčkova a na jeho hlavu vykukující mezi nimi, jsem tato slova tuším přeříkal poprvé.

„Nerozumím,“ řekl znovu Ptáček.

„Nevím. Víc nevím,“ opakoval jsem. „Je pravda, pane Ptáčku, že mne držel při křtu na rukou sám Jan Žižka?“

„Proč ne? Byli s Viktorínem nerozluční. Aby ne. Tvůj dědeček, tvůj strýc, vlastně prastrýc, říkali mu Suchý Čert a Rožmberk ho nechal popravit, ti všichni patřili i se Žižkou k nepřátelům Rožmberků. Tam v lesích na jihu.“

„Vedli válku?“

„Proti Jindřichovi z Rožmberka. Někdy tomu válka říkali. Dokonce jako urození páni a zemané řádně opovídali nepřátelství. Čas od času.“

„Ale nebyla to válka?“

„Mezi malou a velkou válkou není rozdíl. Kořist patří tomu, kdo je obratnější, má lepší zbraň, je rychlejší a umí před mocnějším nepřítelem zmizet, aby nebyl poražen. Kde si myslíš, že se náš bratr Žižka naučil mizet z obklíčení? Právě tenkrát a tam. A jak se mu to pak krásně povedlo v Kostelci nad Labem, před Kutnou Horou. Naučil se to s tvými příbuznými. Když neprohraješ bitvu, jsi neporazitelný. Ale porazit se nesmíš nikdy nechat. Když někdo zmizí dřív, než začne boj, není poražen. Když zmizí víckrát a bojuje vždy jen tehdy, kdy má jistotu vítězství – ale nesmí se nechat zahnat jako myš do kouta –, pak sluje neporazitelným. Hele, hlavičko,“ řekl najednou Ptáček a opřel se o lokte, aby na mne trochu líp viděl, „žvaním a poučuju tě o něčem, cos mi právě předvedl. Výborně, Jiříku. Umíš číst a psát?“

„Tak trochu...“

„Jezdit na koni?“

„Ne.“

„Držet zbraň, jakoukoliv?“

„Ještě mi nikdo zbraň nesvěřil.“

„Toužíš být vojákem?“

„Ne.“

„Prokristapána! Proč ne? Vždyť jsi pán! Rytíř! Korouhevní pán!“

Pokrčil jsem rameny. „Pane Ptáčku, voják musí umět mnoho věcí. Ne vědět, ale umět. Smějí se mi. Jsem nešika.“

„I Markéta se směje?“

„Ta se usmívá.“

„Pak to bude pravda.“

„Žižka vypálil a pobořil mnoho klášterů...“

„Dost.“

„Byly kláštery bohaté?“

„Bohaté i chudé.“

„A Sedlec. U Kutné Hory. To je nedaleko, že? Byl to bohatý klášter?“

„Velmi,“ řekl Hynce Ptáček a v zamyšlení si opakoval: „Velmi bohatý klášter.“ A dodal: „Patřil cisterciákům a ti těžili stříbro...“ Najednou se zarazil. Zmlkl. Srovnal zase záda na lavici a ani nepodpíral hlavu.

Mířil nosem rovnou do stropu a mně nezbylo než vidět z jeho obličejů právě jen podbradek, knír a nepůvabné nosní dírky.

„Tak, Jiříku,“ pravil najednou Hynce Ptáček suše a zakýval na mne palci nohou. „Vysyp to ze sebe.“

„Pane Ptáčku...“

„Nevíš, co vlastně máš ze sebe vysypat? Dobrá. Vyprávěl jsi o strachu. Když budeš vyprávět o strachu... vzpomeneš na sedlecký klášter?“

„Ano. Kněz Jan prý...“

„Kněz Jan snad býval jeho mnichem.“

„Zůstanu tady sám?“ zeptal jsem se.

„Kde?“

„Tady. Na Poděbradech?“

„Hm... Asi musíš.“

„S Joštem?“

„S věrným purkrabím,“ opravil mne Ptáček. „Mužem, který osvědčil věrnost tvému rodu.“

„Z něhož jsem já jediný, poslední?“

„To není zase tak zlé, zůstat sám poslední z rodu. Jsou tu Poděbrady, pak hrad a městečko Náchod a jiné, pak...“ začal vypočítávat.

„Musím zůstat na Poděbradech?“

„Jsou nejvýhodnější. A sám jsi při obléhání viděl, že nejbezpečnější. Pro tebe. Zatím.“

„S Joštem... nejbezpečnější?“

„Ovšem...“ Ptáček pomalu spustil nohy na podlahu. Zabalil je do houně a opřel se o kamna. Podíval se na dveře. „Pojď blíž. Ke mně.“

Poslechl jsem a přisunul jsem se po lavici k němu.

„Toho chlapíka nemáš rád, co?“

Pokrčil jsem rameny.

„Známe se chvíli. Ztraceně krátkou chvíli, než abychom o sobě mohli říci, že se vůbec známe. O nějaké důvěře nemůže být řeč. Ale vztah lze urychlit činem,“ dodal Hynce Ptáček z Pirkštejna.

A pak už za chvíli přišla Markéta a Hynce Ptáček se spolu s námi najedl. Ochutnal víno a požádal mne, abych šel trávit svůj čas někam

jinam. Abych se třeba šel podívat, jaké znamenité koně má jeho družina.

Poslechl jsem.

Koně byli stejní jako naše. Jen trochu víc zpustošili a mokří.

Pak jsem opravdu zalezl do jedné z prázdných světnic, po dlouhé době sám. A díval jsem se z okna na déšť.

Na nádvoří hřmotili Ptáčkovi jezdcí. Bratřili se s hradní posádkou. Ale já hlavně slyšel ječivý zpěv od brány. Slepec se opil. A nemohl-li se dost dobře přátelit s jinými, bratřil se sám se sebou, se svou tmou.

Druhý den snídal Hynce Ptáček s Joštem. Byl jsem s nimi. Rozhodli se hovořit o mé budoucnosti. Purkrabí mínil, že bych snad při tom být nemusel, ale Ptáček jen bezstarostně mávl rukou. „Mládě,“ řekl, „a navíc, jak se mi zdá, nemluvné, nebystré štěně.“

„Většinou sedí jak lejno na pěšině. A mlčí,“ pravil Jošt.

„Tedy nechytřé mládě.“

Jošt se zasmál. „Copak se to dá poznat?“

Ptáček pokrčil rameny. „Pan Viktorín mne pověřil, abych svěřil jeho výchovu strýci na Kunštátě. I když se zrovna ti dva moc nesnášeli... Viktorín a ten Boček...“

„Tedy ho odvezeš.“

„Ano.“

„Hned?“

„Dnes nebo zítra.“

„Výborně.“

„Proč výborně!?“

„Méně starostí na hlavu ubohého purkrabího a méně odpovědnosti.“

„Jaké starosti!? S dítětem?“

„Jediný, poslední dědic pánů z Kunštátu...“

„Jen pánů,“ zasmál se Ptáček.

„Znals jeho matku?“

„Ne. A ty?“

„Jistě, pane Ptáčku. Ví Bůh, že byla vším jen ne...“

Ptáček mu rukou naznačil, aby mlčel. „Proč chtěl ten bláznivý mnich či kněz unést Jiříka?“

„Zbláznil se.“

„Musel být oběšen?“ zeptal se Ptáček ledabyle, maje ústa narvaná kusem páchnoucího syra.

„Neudržel jsem své lidi. Přijel jsem pozdě. O chvíli pozdě.“

„Stačilo mu napráskat.“

„Neudržel jsem lidi. Byli bez sebe vzteky. Ostatně: o mnicha víc či méně.“

„To ho tak nenáviděli?“

„Unesl dítě. Posedlý ďáblem.“

Hynce Ptáček zamyšleně pokýval hlavou. Zdánlivě bezděčně na mne pohlédl.

A já jsem zavrtěl hlavou.

Pochopil jsem, že je dobré být spojencem pana Ptáčka z Pirkštejna. Proč se to stalo, nevím přesně. Vím pouze to, že to bylo dobré. Pro tu chvíli i později. Vždycky.

Zdálo se, že Hynce Ptáček můj pohyb hlavy přehlédl.

Protáhl se a poplácal se na břicho. „Díky Jošte, že jsem se zcela přežral. Nechám ti hrad a posádku. Ve správě pro Jiříka z Poděbrad. Hynek Boček je prostě Boček a nevím, co by proti tobě mohl mít. Nic. Vždyť jsi prokázal jeho bratrovcům věrné služby...“ Říhl. Neměl nejlepší trávení. Já ho teď koneckonců také nemám. A pak navrhl Joštovi: „Vypadnem. Trochu se hýbat. Aby se to ve mně slehlo.“

Ze dveří na mne kývl hlavou. „Můžeš s námi.“

Šel jsem za nimi.

Dost daleko za nimi, protože se mi nezdálo, že by měli chuť rozprávět o čemkoliv se mnou. Poprvé v životě jsem pocítil, co znamená, řeknu dnes, být zcela bezmocný. Mohli mne zabít.

Napadla mne taková myšlenka a věděl jsem dobře proč. Hynce Ptáček byl během snídaň zcela jiným panem z Pirkštejna, než jaký se mi představil minulého dne. Vypadal pořád jako veselý kumpán, bezstarostný a tlachavý. Jen to bylo jiné: poprvé, včera, se to zdálo k němu patřit; kulaté břicho, vyceněné zuby, smích, úsměvy, přeby-
tečné mávání rukama. Podruhé, dnes, jsem si byl jist, že to vše je vedle jeho mysli. Je to hrou.

Víc jsem nevěděl.

Dál jsem tenkrát nemohl domyslit.

Proto nejistota a vědomí bezmoci.

Najisto jsem věděl, že se nemýlím. Avšak měl jsem ještě jakýsi pocit, že hra se děje mimo mne. Snad jsem se jen utěšoval a pocit byl klamný.

Pan z Pirkštejna cosi tlachal a Jošt mu jednoslabičně odpovídal a někdy se s nechutí zasmál. Neuměl se smát, můj purkrabí. Což mu nemohu mít za zlé, neboť to také neumím.

Mohl jsem Ptáčkovi rozumět, ale neposlouchal jsem smysl slov. Jen jejich vodopád a tok. A tón. A spád.

Ale potom zase padlo jméno kněze Jana.

„Říkal jsem ti už, pane Ptáčku,“ opakoval Jošt, „že jsem nemohl své lidi udržet. Smůla. Stejně byl nedobrým mnichem a žádným knězem. Ani služby Boží neuměl řádně odsloužit a jsem si jist tím, že pořad mše mu byl zhora neznámý.“ Na Jošta to byla řeč až nepřiměřeně dlouhá.

„A jsi si jist, že Viktorín nechal Jana naživu jen proto, aby vychoval syna?“

„Jistě.“

„Nelži, Jošte. Já zase od Viktorína vím, že zde šlo o nějaké truhlice. Zatraceně těžké truhlice. A vezl jsi je na Poděbrady právě ty. Z kláštera tady poblíž. Z bohatého kláštera. Ví Bůh, že ty truhlice nebyly prázdné. Naopak, milý Jošte. Byly plné. Plné a velmi těžké. A nebylo v nich železo ani kamení. Víم ještě o jiných truhlicích a odjinud.“

„Žvásty.“

„Ale kdepak, milý Jošte, můj milý purkrabí. Jiřík není tak málomluvný, jak se ti snad jeví.“

„Nerozumím.“

„Ledacos mi řekl, ten malý Jiřík.“

„Spratek. Lhář. Blábol dítěte.“

„Milý purkrabí, dohodněme se,“ pravil bodře Hynce Ptáček z Pirkštejna. „Vím, že sedlecký klášterní poklad je na Poděbradech. A nejen poklad tohoto kláštera. Je to tady někde ukryto. Ale nevím kde. A to víš zase ty.“

„Nevím.“

„Ale ano. Řekl ti to ten podělaný mnich.“

„Nic neřekl. Právě! Nic neřekl, a proto ujel.“

„Tak přece něco.“

„Jak to? Co?“

„Tedy poklad je.“

„Je.“

„Výborně.“

„Na čem se ale chceš domluvit, pane Ptáčku? Jiřík...“

„Je dědicem. Ovšem. Kdo kromě nás a Jiříka o pokladu ví?“

„Ale jak to? On?!“

„Ví. A kdo ještě?“

„Ale jak on může...“ obrátil se. Poděšeně vzdychl. „Bože, je za námi. Teď to ví zcela určitě.“

„Ví to už málem rok. Poslouchal za dveřmi, když ses domlouval s Janem. Nemluví, ale není pitomý, Jošte. Ten mladý pán z Kunštátu a na Poděbradech není tak tupohlavý, jak se jeví,“ pravil Hynce Ptáček téměř vesele. „Jsme tedy tři, kdo víme... Ale já se chci domluvit s tebou. Dejme tomu... jako muž s mužem. Jako chlap s chlapem. Jako neposera s neposera. Jako šlechtic s prázdnou kapsou s purkrabím, který by se třeba chtěl zakoupit a pánem se stát.“

„Ale na čem, ale na čem... Na čem domluvit?“ drmolil Jošt dychtivě.

Pan z Pirkštejna se usmál. Kývl na mne prstem. Šel jsem blíž a jistě jsem měl v očích strach. Ptáček mne vzal pevně za ruku.

„Malý chlapec,“ pravil, „nám může ukázat, kde je pěšina, ta pěšina, kudy se dostaneme z tohoto místa za nejkratší dobu k řece. K vhodnému místu, kde je trochu vyvýšený břeh. A kde voda teče rychleji než jinde.“ A Ptáček mi stiskl ruku. Lehce. Klidně.

„Tamhle,“ ukázal jsem.

„Co... Co chceš?“ Jošt se chtěl zeptat, ale Ptáček mu naznačil, aby mlčel.

Vedl jsem a nechal jsem se poslušně vést.

„Do vody?“ zeptal se Jošt suše.

Ptáček přikývl.

A když jsme došli na ono místo, k vodě, nad proud řeky, pravil Ptáček k Joštovi: „Chyť ho za ruce. A přidrž mu je vzadu!“

Vykřikl jsem.

Zaječel jsem, ale Jošt mi stačil nejen zkroutit ruce za zády, ale ještě mi druhou rukou přikrýt ústa, až jsem se dusil. Naklonil se přitom poněkud dopředu. Vytřeštil jsem oči na Hynce Ptáčka.

Neboť ten vytrhl z opasku tesák.

A prudce napřáhl ruku ke mně a řál.

Avšak minul můj bok. Jeho ruka projela podél mého těla, uslyšel jsem zaúpění, Ptáček mne prudce odstrčil a já upadl na zem, do vysoké ostré trávy, dál od vody.

A viděl jsem, jak pan z Pirkštejna vytrhl tesák z Joštova boku, jak vystříkla krev, jak znovu řál do příhodnějšího místa, opět vytrhl tesák, levou rukou udeřil Jošta pěstí do krku. A jak purkrabí bez hlesu padl. Ptáček ho přistrčil a Jošt se skutálel z břehu do vody. Nohy ve škorňích se přehouply obloukem, tak silná byla rána pěstí.

A bylo slyšet šplouchnutí.

Ležel jsem v trávě a zíral vykulenýma očima na Hynce Ptáčka z Pirkštejna. Klidně si prohlížel tesák. Dřepl si a pozorně utřel krev o travu. Prohlédl si ruce i šaty.

Teprve potom zvedl oči ke mně. Tiše a vesele se zasmál.

Tohle pan Ptáček uměl. Věc, kterou se já nikdy nedokázal naučit, ačkoliv jsem se později snažil. Teď už mne touhy napodobovat přešly. Každý máme svůj způsob jednání a chování. Tenhle byl jeho, neopakovatelný. Zasmát se, aby okouzlit. A říci pár lehkých slov v mimořádně nepříhodném čase a místě. Tím ohromit, získat převahu a vyhrávat.

Toto nadání mi bylo upřeno. Ale také to nemuselo být tím, co jsem právě nazval nadáním. S Markétou jsem se smával často, mnohokrát. Byla první a poslední ženou, s níž jsem se smál a žertoval maje při tom volnou a veselou duši. Nyní jsem si jist, že to byla výjimka. Zvláštní, okouzlující, hodná vzpomínání. Byla mi dána mysl těžká, která nemůže překročit obrazy oběšeného a nahého kněze Jana, zmítající se krvavý chuchvalec těl pěti sirotků, řvoucího raněného koně, z něhož

tryská krev, vzdechnutí Jošta, lipanská jatka. Neumím žertovat. Ani o věcech veselých. Je to můj daný úděl.

Tenkrát jsem pomalu vstal. Přiblížil jsem se ke břehu. Joštovo tělo plavalo k Nymburku.

„Vybral jsi dobré místo,“ řekl Hynce Ptáček vesele. „Nese se správně, pan purkrabí.“

Asi jsem měl příliš polekané oči, protože dodal: „Jsem tvůj poručník. Ne tvůj vrah.“

Zasunul tesák za opasek.

„Ale nevíš,“ řekl jsem, „kde jsou truhlice. Já také ne.“

Zavrtěl hlavou. „Ty máš ale hlavičku,“ pravil téměř s obdivem. „To se tak hned nevidí, chlapečku. A nedělej si starosti. Víím, kde jsou.“

„A proč tedy...“ Ukázal jsem očima po proudu řeky.

„Proč jsem zabil Jošta?“

„Ano.“

„Protože teď o nich víme dva. Myšlenky máš studené, až z nich mrazí... Kdybych se náhodou někde ztratil, padl, přišel o hlavu, byl oběšen nebo upálen, protože je taková doba, abys...“

„Jestliže víš, kde věci jsou, proč mne nezabiješ taky?“

Podal mi ruku.

„Tomu bys ještě nerozuměl.“

„Rozuměl.“

„Ne.“

„Ano.“

„Vlastně... máš asi pravdu. Maličký, vedl jsi bezpečně mou ruku. Na svůj věk obratně a bezpečně. Tedy na oplátku, Jiříku: potřebuju tě, pane z Poděbrad. Poručnictví i tvé truhlice. Bez nich nejsem nic a nebudu. S pomocí těch dvou věcí, to jest tebe a toho druhého, mám zřetelnou naději. To, že jsem korouhevní pán, je krásná věc. Ale nic by neznamenala, kdyby nebyla podepřena mocí pána z Kunštátu a Poděbrad.“

Tak nějak mi to tehdy Hynce Ptáček vysvětlil. Zároveň mi zcela názorně ukázal, že není moci bez tvrdosti. Zločin? Ale kdež! Zabil prostě zloděje dřív, než kradl.

Nebo to snad bylo jinak? Jistě ne.

Domluvili jsme se, že Jošt uklouzl, nešťastnou náhodou spadl do řeky a utopil se.

Ptáček poslal hledat jeho tělo. Pár set sáhů výš proti proudu. Vyplatil Joštovu manželku a vypravil ji ještě téhož dne s její čeledí na rodnou tvrz kamsi za Městec. Markéta to všechno pozorovala a mlčela. Tiše se usmívala očima. Poznal jsem, že pochopila. A té chvíle jsem si také poprvé uvědomil, že v klášterních zdech nebyvali jen potrhlí mniši, jako byl můj kněz Jan.

Lidé se vrátili s nepořízenou, tělo purkrabího Jošta nebylo nikdy nalezeno. Kvečeru jsem s Ptáčkem sestoupil do sklepení hradu. Podupal v rohu na kamenné desky. „Tady,“ řekl, „a támhle, v druhém koutě. Ještě to nepotřebujeme. Pořád máme čas. Teď zrovna,“ zasmál se, „je doba velmi nejistá. Doba je vlastně nejistá pořád,“ pokračoval dál ve svém tlachání, když jsme se vraceli. „Ale teď zrovna je mimořádně nevyjasněná. A tys ještě dítě. Musí se z tebe stát rytíř. Panoš. Budoucí pán. Zatímco já vytáhnu do boje se sirotky, ty se budeš na Kunštátě učit být rytířem. Musíš trochu vyrůst. Pak teprv budeme moci jít spolu.“

Přiznám se, že jsem nevěřil.

Zbytečně.

Zde držel pan z Pirkštejna slovo. Já teprve později pochopil, i když mi to zběžně vysvětlil, proč vlastně. Proč se spojil se mnou, dítětem, a na čas s mým strýcem Bočkem, seděním na Kunštátě.

Po několika málo dnech jsme tam vytáhli. Na Kunštát na Moravu. Ptáček bedlivě rozdělil posádku hradu a své lidi. Část jela s námi, mnozí zůstali na Poděbradech. Purkrabím ustanovil jakéhosi Tomáše, jemuž říkali Ručka, neboť měl ruku jen jednu, druhou mu v zápěstí kdesi utáli. Nevím, jestli trestem za něco, nebo v boji. Byl to mladý chlapík, který uměl moc dobře jezdit na koni. A puškaře Hynce vyměnil, některé pušky kázal naložit a vzal je s sebou. Nyní, kdy nebylo ani mého otce, ani jeho bratra, nehrozilo asi nebezpečí, že budou Poděbrady napadeny.

Vytáhli jsme přes Pirkštejn a Rataje, kde opět Ptáček vyměnil některé lidi a zanechal pušky, a pak jsme táhli dál, dalekých do kopců

a lesů, jaké jsem viděl poprvé ve svém životě, a přes ně, cestami ukrytými uprostřed hvozdů, na Kunštát.

Markéta jela s námi, ale zůstala v Ratajích. Na Kunštát nás přijel malý hlouček a vprostřed něho já, unavený, odřený a utmácený.

Netušil jsem, že mne čekají horší tělesná utrpení, než byla pouhá cesta z Poděbrad.

Buď že byl vlhký podvečer a drobně přšelo, buď že jsem byl unaven, připadal mi Kunštát sice mohutnější a daleko bezpečnější a mocnější než Poděbrady, ale smutnější a ponuřejší. Ovšem pan z Pirkštejna, kdyby měl troubu a uměl do ní zadout, jistě by se pokoušel o radostné a jásavé troubení, jak byl blažený, že jsme na místě. Víc než že si potřeboval odpočinout, ho lákalo patrně tažení, jež chystal kněz Prokop proti kruciátě do západních Čech, k Domažlicím, k Plzni, Strříbru a Tachovu.

Brána hradu se nám otevřela a já, povzbuzen Ptáčkem, jsem projel první, za mnou muž s bíločernou korouhví našich rodových barev.

Vjel jsem do hradu prostě jako budoucí vládce a pán.

Budiž hned na začátku řečeno, že můj strýc Hynek Boček z Kunštátu byl blbec. A zůstal jím až do své blažené smrti. Říkám to přes úctu, kterou chovám k jeho šedinám a památce. Ledacos mne naučil, abych většinu toho zase zapomněl.

Můj strýc Boček byl totiž rytíř. Korouhevní pán a erbovní bojovník, který jen zázrakem zůstal naživu po všech půtkách a bitvách, jichž se v životě zúčastnil. Bylo jich nemálo, neboť zvláště v mladých letech se hrnul, kam se jen dalo. Později, když začal boj o kalich, mu zas příliš nelsloužilo zdraví, ale vytrvale vyrážel se svými lidmi do pole a byl horlivým podporovatelem Jana Žižky, jako ostatně celý můj rod. Spojení se slepým hejtmanem bylo přirozené. Nikdy jsme nezahořeli láskou k pánům z Růže. Na Kunštátě se přijímalo z kalicha a každou neděli sloužil hradní kněz mši na způsob sirotčích kněží. Ostatně kněz Vilém byl na Kunštátě od svého vysvěcení. Patřil k chudým, sloužícím kněžím. Uvěřil v kalich, nikdy neztratil víru ve skutečnou přeměnu chleba a vína v tělo a krev Kristovu. Věřím-li v kalich a Boha, pak nejspíš jeho zásluhou a přičinním. Nebyl vzdělaný a kázal špatně. Přefíkával se a často nemohl nalézt konce věty. Ostatně jeho úkolem bylo spíš sloužit mše než kázat. Sloužil tedy s horlivou jistotou a s povzneseným hlasem a podával tělo a krev Páně. Dále pak provázel strýce Bočka a jeho lid po všech těch půtkách a bojích, co jich v oněch letech bylo. Zůstával jsem tedy bez kněze a strýce. Zato jsem se dostal do rukou hejtmana Vacka z Rousova.

Náš příjezd na Kunštát byl netrpělivě očekáván. Strýc mne objal, sesadil z koně, stáhl mne z něj vlastně, poplácal mne po zádech, div jsem neupadl.

„Je trochu malý na svůj věk,“ poznamenal povzbudivě k Ptáčkovi. „Ale udělám z něj, přísahám Bohu a jeho zesnulému otci, rytíře. I když, pane Ptáčku, mezi námi, jeho matka...“

„Spěcháme,“ přerušil jej pán z Pirkštejna. „Spěcháme, co můžeme, pane Bočku (celou cestu jsem nepozoroval, že by Ptáček nějak zvláště pospíchal), abychom spolu s tebou a tvými vytrhli proti křižákům. Pro pravdu Boží. A nezapomeň vzít nějaký pícní vůz navíc. Kdo ví, jak se tažení protáhne. Mí lidé čekají shromáždění v okolí Ratajů. Tedy vzhůru, pane!“

„Vzhůru!“ vykřikl strýc Boček. „Vzhůru, můj milovaný bratrovče Hynce! Hej, Vacku! Hej! Hejtmane Vacku!“

Přiběhl čilý děda s bílými vlasy a knírem. Neměl jediný zub. Krásně šišlal.

„Zítřa,“ kázal Boček, „vytrhnu do pole proti zhoubcům země. Připravíš lid a posádku hradu!“ Přistrčil mne k němu. „Tohle je Jiřík z Poděbrad. Viktorínův syn a syn té... no však víš, nechme to, že, pane z Pirkštejna. Ale koneckonců taky pán. A budoucí rytíř. Bojovník pravdy Boží. Bude pod tvou ochranou, a hlavně, Vacku, hlavně pod tvým výcvikem. Bude to jezdec, bojovník. K uctění památky jeho otce, však jsi ho dobře znal. Vychováš z Jiříka znamenitého vojáka hodného jména pánů z Kunštátu a jejich erbu!“ Obrátil se na Ptáčka. „A Slezáci, co Slezáci?“

„Nic jsem o nich neslyšel.“

„Náchodskému zboží hrozí škody.“

„Vím jen, že proti Slezanům vytáhl Jan Čapek ze Sán.“

„Neznám.“

„Jeden z nových hejtmanů sirotků.“

„Stateční sirotci...“

„A jedli bychom, pane Bočku,“ poznamenal Ptáček. „Na mou duši, že bych si dal třeba...“

„Sele!“ vykřikl Boček. „Sele! Selátko by tady bylo!“

„Tedy,“ pravil Hynce Ptáček, „vzhůru!“

Zda chtěl Hynce Ptáček tenkrát skutečně táhnout do boje, tím si nejsem dnes zcela jist. Šlo mu onoho léta především a nejspíš o zajištění našeho rodinného pokladu skrytého na Poděbradech. Už tam není, zajisté. Nicméně však je možno říci, že od té doby vzrostlo mé zboží ještě znamenitější měrou, než by se dalo pořídit za to, co bylo tenkrát ve sklepích. Zda Ptáček použil něco bez mého vědomí, nevím. Nikdy jsem se ho na to neptal. Soudím, že jako pán, který byl chudý a který nedávno předtím patřil ke straně podjednou, si musel své postavení nějak vydobýt. Polní vojska se mu zdála nejpříhodnější, protože tam přijali každého schopného vojáka. Z polních vojsk byli sirotci nejméně závislí. Na kněžích, mistrech, městech.

Nuže, toho léta táhl Ptáček se strýcem Bočkem. Do druhého dne, kdy odešli, na mne neměl nikdo čas. Ale já poprvé v životě viděl ruch válečných příprav malého vojska. Bylo jich asi přes pět set nepočítaje chlapy u pícnicích, většinou prázdných vozů. Tak si byli tenkrát všichni jisti kořistí a vítězstvím. V čele mezi Ptáčkem a Bočkem jel kněz Vilém. A nesl Boží slunce s hostií.

Netušil jsem, že pana z Pirkštejna uvidím až za tři roky a strýce až příštího léta.

Hleděl jsem za odjíždějícími a vedle mne stál hejtman Vacek z Rousova. Položil mi ruku na rameno a pravil: „My se teď spolu, chlapče, do toho dáme.“

Jsem přesvědčen, že měl nejlepší vůli. Jsem si jist, že byl věrný mně a celému rodu. Víím o naprosté bezúhonnosti jeho úmyslů a smyslu pro povinnost. Jisto však je, že od doby, kterou jsem prožil v jeho přítomnosti na Kunštátě, nemám příliš v lásce čilé a živé staříky. Neboť hejtman Vacek vzal úkol udělat ze mne rytíře naprosto doslova. Byl konec toulkám a přemýšlení. Zůstal mi kuň, uzda, ostruhy, meč – i když menší a lehčí, přiznávám, ovšem žádné pírkto to nebylo – a dýka. Sedlo, pod jehož tíží, když jsem byl nucen je nést, jsem se potácel. A to všechno každý den vyjímaje neděli. Byl jsem cvičen na vojáka a rytíře. Když mi to řekli poprvé, nic jsem proti tomu neměl. Ale vzpomínám, že jsem se nijak netěšil. Tušil jsem, co mne může čekat, a já nikdy, ani potom nikdy, neměl rád osobní půtky a souboje; radosti z nich jsem nechápal. Vídal jsem je později, ony radosti z praček, u svých vrstevníků a mírně jsem svými rostenci pohrdal. Nikdy jsem jim to nedal znát. Budiž přiznáno, že jsem měl k těm drobným i větším kláním odpor. Naučil jsem se z válečného řemesla ledacos. Vyrůstal jsem uprostřed válek, sporů, bitev a bojůvek. Potěšení jsem z toho neměl nikdy.

Na Kunštátě jsem byl dřen a týrán ve zbroji. V umění bít a zabíjet. Ale moje přirozená fyzická neobratnost mi všechno ztěžovala. Na lože jsem padal únavou. Vycítil jsem, že mnozí, které Vacek používal jako mé cvičitele, s chutí využívají své převahy nade mnou. Samozřejmě že mně nemohli ublížit zřejmě a tělesně – pokud se tak někdy stalo, zajisté náhodou. Jisté ale je, že kdyby tak učinili a úmysl nebyl

zřejmý, což bylo velmi jednoduché, přijal by to milý a čilý hejtman Vacek z Rousova jako nezbytné doplnění výcviku ve vojenských a rytířských činnostech. Nenarodil jsem se jako rytíř, a ačkoliv ho ze mne chtěli udělat, nepodařilo se jim to. Tím víc jsem později ty obratné, žvanící a ukřičené, pohybem posedlé a rozdychtěné rytíře nenáviděl. Snad tím spíš jsem také dokázal porozumět Oldřichovi z Rožmberka, onomu chromci chatrného zdraví. Ale ano, dejme tomu, že býval chatrného zdraví, pan Oldřich. Chromý byl však určitě, docela najisto kulhal. To nepředstíral.

Počítám-li: čtyři léta jsem strávil na Kunštátě. Utekla kupodivu rychle a zdá se mi, že byla stejná, jednotvárná. Zažil jsem různé radosti i příhody, avšak příliš malicherné, než abych o nich vyprávěl. Neznamenal pro mne totiž žádné obecnější poučení, protože jsem byl příliš zaneprázdněn výcvikem těla a příliš unaven, než abych o tom, co jsem prožil, mohl přemýšlet. Že se mi splášíl kůň? Několikrát. A že to několikrát dobře dopadlo? Že jsem několikrát z koně spadl? Jsem živ a žádný úd jsem si nezlomil. Že jsem několikrát tajně pozoroval milování muže a ženy? Každému chlapci nebo děvčeti se naskytne taková příležitost. Že jsem byl mnohokrát nucen poslouchat dlouhá tlachání svého strýce o našem rodě, o pevnosti a nedobytnosti hradu, o ženách, jež mu padly k nohám? Pro život Hynka Bočka strašně zajímavé. Pro můj ne. Že kněz Vilém neuměl vůbec kázat? Ale uměl vykládat příběhy z bible a o Bohu otci, jako by se s Bohem znal velmi důvěrně. Snad se s ním opravdu důvěrně znal. Snad se někdy někomu podařilo nebo podaří setkat se s Bohem a rozprávět s ním o nejobyčejnějších věcech. Mnozí tvrdí, že se jim to stalo nebo stává. Podle toho, jak ti mnozí, pokud jsem se s nimi setkal, na mne působili, jsem si jist, že lhali. Kdyby to tvrdil Vilém, byl bych ochoten mu uvěřit, ale věc byla právě v tom, že on o svém obcování s Bohem, bylo-li jaké, nemluvil nikdy. Kdysi jsem se o tom zmínil Rokycanovi. Zeptal jsem se ho, zda je možné se s Bohem setkat přímo. Tváří v tvář. A vysvětlil jsem mu, jak to myslím. Právil, že Boží zázraky nemají mezí. A tak jsem přestal být zvědav na Boha. I na to, zda on, arcibiskup a mistr, se kdy s Bohem sešel. Neboť bylo zřejmé, že nikdy. Patrně Bůh považoval za zbytečné

zjevit se člověku, který je o věcech víry tak dokonale zpraven jako náš kazatel od Týna.

Nebylo by rovněž správné nepoznamenat, že Kunštát nebyl místem zapadlým, kam zprávy ze světa nedoléhaly často a časně. Mnohé bylo v pohybu, a tedy i lidé. A ti vyprávěli. Robotězové, co přijeli od Tachova s pícními vozy vrchovatě naloženými kořistí. Posel z mého náchodského zboží, jenž vypověděl, jak nešťastně byl onen Jan Čapek ze Sán zpražen Slezáky, předměstí městečka vypálena a na mém zboží učiněna škoda. Ostatně tuhle svou chybu nám pan Čapek později zaplatil. Lépe řečeno – napravil ji. O placení v tom případě nemohla být řeč. Vědělo se o rozepřích mezi Pražany i o starostech císaře Zikmunda na jihu s Turky. O hádání učených mistrů o víru. O spanilých jízdách a neustálých, neuvěřitelných vítězstvích kněze Prokopa, jemuž přezdívali Holý a kterému někteří začali říkat Veliký. O jeho jednáních se Zikmundem i s polským Vitoldem a dalšími. Co jmen prošlo mou hlavou! A kolem mé hlavy. Mnohé jsem si zapamatoval. Mohl jsem i srovnávat, neboť některá příhoda bývala vyprávěna různými ústy, a tím pokaždé jinak. Nejznamenitěji vždy strýcem Bočkem, zvláště když už vyprávěl podruhé, potřetí, počtvrté, slyše to předtím od kohokoliv.

Dolehly samozřejmě i zvěsti o chystané páté kruciátě proti Čechům, největší. A také jsem byl přítomen přípravám na boj s křižáky. Bylo slyšet vyprávění o sněmu v městě Basileji. O vítězství u Domažlic, připravovaném sněmu celého království. O rozporech a shodách, o tom, jak první české poselstvo se vypravilo jednat do Basileje.

Jenže všechny události, zprávy a zvěsti nepohnuly mým světem, hradem Kunštátem, nezměnily nic na úmyslu strýce Bočka i hejtmana Vacka z Rousova, který zůstával čilým, bílým, strašně živým staříkem, udělat ze mne bojovníka a rytíře. Těm dvěma jsem zůstal vzdálen. A přemýšleje o nich, býval jsem zmaten. Nyní už nejsem. Poznal jsem mnoho jiných takových.

Zůstával jsem vzdálen i obsahu zpráv. Čím mi byly rozpory mezi kněžími, mistry a stranami? Komentář kněze Viléma? Vše je vůle Boží. Zdálo se mi to krásné. Ale právě pouze zdálo. A ptát se strýce Bočka by

bylo hloupé, odpověděl by mi nějakou pitomostí. Řekl by buď: „Rostou ti už vousy, holobrádku, žes tak zvědavý?“ Nebo: „Nejdřív se nauč držet meč, a pak se ptej na právo, panské právo, na našeho dobrého Boha, pak se ptej!“ Strýc Hynek Boček z Kunštátu totiž spíš shromažďoval majetek, než by se staral o zajímavé podrobnosti politiky kněze Prokopa Holého nebo císaře Zikmunda. Kromě toho: strýc kořistil jaksi kramářsky. V drobném. Pícní vozy! To bylo jeho. Přivlekl jich od Domažlic jen na Kunštát tucet. A další tucty na jiné hrady. I mé. Budiž mu za to chvála a čest. Koneckonců zlým člověkem nebyl. A měl nejlepší úmysly, i se mnou. Byl jedním z mála pánů, jež padli v bitvě u Lipan. Nedalo mu, aby nepředvedl svou rytířskou ctnost a odvalu. A při tom patrně zapomněl, že ve vozové hradbě polních vojsk mají pušky stejně nabitě jako ty, co byly na vozech panské jednoty.

Buď mu čest a sláva.

Slychal jsem o lavinách. Řádí v horách a valí se do údolí, ničí a smetou, co jim přijde do cesty. Nikdy jsem žádnou lavinu neviděl. Mé cesty většinou nevedly do hor, právě do takových, kde jsou nebezpečné laviny. Bylo zbytečné se tam ubírat, jsou-li průsmyky. Ale slyšel jsem kdesi, že stačí malý úlomek kamene, ledu, který způsobí, že zprvu pomalu, tiše, později s rachotem a drtivě padá celá hora. Drobnost uvolnění nahromaděnou sílu, jež se vybije, a vše pak zůstane opět v klidu, jenže věci jsou jinde a jinak uspořádány. A uvést je znovu do pohybu je téměř nemožné a vyžadovalo by to nemožného, neúměrného úsilí. Nahromaděná síla se vyčerpala. Tak tomu bylo, soudím, v zemi, v království na počátku třicátých let.

Jednání v Basileji a poslední spanilé jízdy. Jan Čapek u Baltu a sirotci v Rakousích.

Touha po klidu a řádu.

V té době, roku třiatřicátého, hned na jeho počátku, ještě v zimě, tuším v únoru, objevil se před branami Kunštátu houf jízdních. Hrad byl připraven k obraně – o výpadu do Rakouska se vědělo a mezi sirotky a námi, pány z Kunštátu, nepanovalo v posledních letech velké přátelství. Byl jsem hejtmanem Vackem pověřen velením posádce při obraně, neboť houf jízdních nemohl hradu naprosto ublížit. Řekl

jsem to. Vacek z Rousova mi odpověděl, že přece nemohu vědět, kdo ještě táhne za tímhle houfem. A vůbec: ať nechám hrad připravit na těžké obléhání. A strýc Hynek Boček mi srdečně poklepal na rameno se slovy: „Vzhůru do toho, chlapče!“ Začal jsem tedy křičet a velet. Lidé z posádky běželi za svými úkoly. Všichni byli daleko zkušenější než já a k tomu, co mají dělat, vůbec nepotřebovali můj křik a ověřování, zda to či ono bylo vykonáno správně. Lehkost, s níž po dlouhých zkušenostech je možno vykonat i nejobtížnější dílo, bývá oceňována v řemesle. Později jsem pochopil a ověřil si, že i k vladaření, aby bylo účinné, nestačí vůbec Božské posvěcení. Že i cesta k vládě i moc sama o sobě musí se spravovat onou lehkou rukou zkušeností. Já byl tenkrát panošem, který se cvičí na velitele. Všichni to tak chápali, poslouchali, plnili příkazy vědouce, že jde o hru, nebo chcete-li vyučování; zdaleka ne o vážnou záležitost a skutečné ohrožení. Léta po onom únorovém dnu jsem často upozoroval stejné postoje lidí k mé osobě. Cítili mne ve stejném postavení jako tenkrát posádka hradu. Byl jsem soudcem, sněmoval jsem, dokonce i bojoval, spravoval své zboží a vládl mu; nikoliv pro své mládí, ale myslím pro silnou osobnost mého poručníka jsem zůstával pro mnohé jaksi v pozadí, brán jako vedoucí hry, jehož je možno opominout a který bývá poslouchán jen proto, aby se mu udělala radost; jinak netřeba se mu věnovat, jeho přání plnit, pouze aby se mu zdálo, že jsou plněna. Prostě mu radost ze hry nekazit, nevíšmat si ho příliš, a především: nehlídat si slova a nezakrývat skutečné záměry a myšlenky. A mnozí na to doplátili.

Všichni na Kunštátě byli tenkrát připraveni k litému boji. Stál jsem na cimbuří vedle hlavní brány a pozoroval blížící se houfec. Korouhev nad ním mi připadala i známá. Jezdci se blížili a přišla chvíle, kdy je bylo možno smést z povrchu louky ohněm.

Ale proto, že byli jen houfem a široko daleko nikde dál nic, pokyn ke střelbě jsem nedal. Ostatně myslím, že kdybych byl dal, nebyl by rozkaz vykonán, anebo stříleno tak, aby střely padaly od jezdců co nejdále, tak aby ani jejich koně nebyli plašeni.

Zastavili nad příkopem.

Nezdálo se, že by se chystali ztéci hradby.

Hlásný zařval, aby se klidili od hradu.

Šlechtic, který houfci velel, dal ruce k ústům a vykřikl: „Pro milost Boží! Což jste slepí tam na hradbách, že nepoznáváte? Vacku! Pane Bočku! Svěho přítele? Pána z Pirkštejna?! Hejtmana a laskavého člověka? Poručníka a opatrovatele pana Jiříka? Spustte most, stateční obránci,“ hulákal Ptáček, „a nechte, abychom se ohřáli my i koně! A napojte nás! Pro lásku Boží a milosrdenství Panny Marie, kněže Viléme! Jestli ještě žiješ, sluho Boží!“

Vykřikl jsem, aby spustili most, vytáhli mříž a otevřeli bránu.

Léta, která jsem pana Ptáčka neviděl, setřela mi v myslí podobu jeho tváře. Po výkřicích, jež vydal, nemohlo být pochyb, kdo stojí před hradem. Hlas, řeč a její tón – nebylo druhého, kdo by tak uměl hovořit. Pan z Pirkštejna byl daleko lépe oblečen než před lety a s ním i celá jeho družina. Než vjel na most, vztyčil hrdě hlavu, levou rukou lehce přidržoval uzdu koně, pravou založil pyšně v bok a svíral a vedl koně tak, že kůň do nádvoří vtančil drobným poklusem.

Zasmál jsem se.

Ale hned jsem se kousl do rtu. Vedle mne stál pan Boček. On totiž Hynce Ptáček neodolal a vjel do hradu přesně tak, jak to činíval můj strýc.

Jsou povahy až nadmíru vážné a neváhám přiznat, že jsem nebyl jiný ani tenkrát. Není každému dána lehkost k životu nebo i k smrti. Lehkost i přesto, že obojí je bráno vážně. Že ona lehkost, tlachavost a trocha šaškování bývá maskou. Nikoliv smyslem a konečným cílem. Hynce Ptáček nevolil malé cíle. Já také ne. Onu nevážnost mu závidím. Do dneška. Často by se mi s ní lépe spravovalo. Často by mi lidé snadněji, dokonaleji a snad i s jistou chutí podlehli. Ovšem nevím, co je únavnější. A pan Ptáček býval často unaven.

Chlapce však, jenž se stává mužem, takové jednání okouzluje.

Přesto jsem na nádvoří nespěchal. Hynek Boček běžel přede mnou, až schody praštěly. A Vacek hbitě cupital za ním.

Protože jsem vlastně zůstal velitelem hradu, odvolal jsem obranou hotovost. Pak jsem šel pomalu dolů z hradeb. Musel jsem nějakou chvíli počkat, abych promyslel své setkání. Musel jsem vzpomenout, co bylo, co může přijít nyní.

Bylo zřejmé, že se pan Ptáček oddělil od svého vojska, které poslal buď na Rataje, nebo kamkoliv jinam. Vážil cestu na Kunštát nikoliv pro svou zábavu nebo aby si osvěžil tváře a údy únorovým mrazem. Ten, komu jeho pozornost a návštěva mohla jediné patřit, jsem musel být já. Cosi měl promyšleno a v tom svém cosi přiřkl nějakou roli mně. S tímto vědomím jsem k němu dole přistoupil.

Věnoval mi jen zběžnou pozornost. Řekl nějakou hloupost, jako: „Nevypadáš špatně, Jiříku, už je z tebe muž, docela muž, pán z Poděbrad...“ nebo něco jiného pravil, stejně bezobsažného.

Hynek Boček Ptáčka objímal. „Jsem šťasten,“ hlaholil, „že tě náhoda přivedla na mé sídlo. Vypadáš znamenitě! A co panna Markéta? Hahá! Nebo jiná, také panna?“

„Markéta? Stejná,“ odpověděl Ptáček. „Trochu jsem si zavalčil, pane Bočku. Jako ty. A jiní.“

„A teď už bude mír. Ovšem, jestli ten ryšavec Zikmund a papež znovu nevystoupí proti naší svaté pravdě Boží!“

„Ovšem, souhlasil Ptáček. „Zdraví, pane Vacku, statečný hejtmane?“

„Slouží,“ odpověděl Vacek z Rousova šťastně, jako by se mu dostalo pasování na rytíře.

„A Jiřík? Umí aspoň na koni jezdit?“

„Daleko víc, pane Ptáčku,“ odpověděl Vacek. „Ujde to.“

„Bože můj, hejtmane! Jak tomu mám já, poručník a opatrovatel určený panem Viktorínem blahé paměti, jak tomu mám rozumět? Ujde to! Co to znamená, pane Vacku!?“

Chudák hejtman z Rousova se zarděl.

„Mno...“ odpověděl místo něho Hynek Boček, „on je totiž pan Jiřík trochu nešika. Mezi námi, pane Ptáčku, je skoro jako dubový klacek. Prostě kus dřeva. Ne že by se neudržel na koni. To ne. I meč umí vzít do ruky, i samostříl a trochu rozumí ledačemus o zbraních, ale...“

Ptáček na mne bystře pohlédl. „Ale...“

„Nic,“ mávl rukou Boček mrzutě. A pokýval beznadějně hlavou.

„Nemá k rytířství,“ řekl Vacek zasmušile, „nemá k rytířství prostě chuť... Pravou chuť korouhevnického pána.“

Hynek Boček sjel svého hejtmana pohledem. Poznámka o mém šlechtictví mu přišla té chvíle velmi nevhodná. Což byla sice pravda, ale na druhé straně – Vacek to myslel naprosto upřímně a vystihl celou podstatu věci. Byl ještě v našem hloučku kněz Vilém. Položil mi ruku kolem ramen. „Nebyl jsem zde na hradě příliš často, pane Ptáčku. Povinnosti k duši mého pána a jeho bojovníků mne vedly po všech možných cestách, takže, obávám se, je vzdělání pana Jiříka nevalné. Ale pokud jsem zde byl, vedl jsem s ním mnohou řeč. Nedá se říci disputaci, protože je Jiřík málomluvný, spíš...“

„No a?“ zarazil Ptáček jeho kázání.

„Až posilíš své tělo a dáš mu odpočinout,“ odpověděl Vilém opatrně, „promluv s Jiříkem a poznáš sám.“

Stalo se večer u krbu v hodovním sále. Kněz Vilém odešel spát první. Po něm se vypoťácel bělovlasý hejtman Vacek z Rousova, velebě víno svého pána. Nakonec dva pacholci odnesli Hynka Bočka z Kunštátu. Strašně totiž chrápal.

Ptáček po celý večer jedl a pil mírně. Pozoroval mne.

Ani já téměř nepil. Střídmost v jídle není mou silnou stránkou do dneška; s pitím je to poněkud lepší. Ale onoho večera jsem si na víno dával obzvláštní pozor. Když pana Bočka odnesli, pokynul Ptáček pacholkům, aby dolili poháry. Kázal jim přiložit do krbu a vypadnout. Přisunul křeslo blíž k ohni a pohybem hlavy mne vyzval, abych učinil totéž.

Bylo dost světla a viděli jsme si dobře do očí.

„Takže,“ začal Ptáček větu jako zprostředka, „jsi tu žil, Jiříku, jako dříví v lese.“

„Jestli dříví, než vyrostete, mučí svůj zadek na koni – a strom, jak sis jistě ráčil všimnout, takového zadku ani nemá – pak ano. Když se bříza učí mávat mečem, až večer necítí zemdené větve, pak určitě. A když se smrk nebo borovice nebo olše snaží střílet z různých pušek, píštal, houfnic tak, aby se neroztrhly plamenem výbuchu, ale aby přesto rána vyšla a koule někam doletěla a něco zasáhla, pak určitě jsem rostl jak dříví v lese.“

„Nemluvíš uctivě, ale dobře. A že bys byl málomluvný, to se mi už vůbec nezdá.“

„Řekl jsi mi před lety, že mne budeš potřebovat. Nastal ten čas?“

„Máš dobrou paměť.“

„Nastal?“

„Ano.“

„Jaký čas tedy nastal?“ zeptal jsem se.

Napil se, chvíli přemýšlel.

„O sklepích v Poděbradech...“

„Neví nikdo.“

„Co víš ty o tomto čase?“

Odpověděl jsem, co jsem věděl z mnohých, ale všelijakých zpráv, jež na Kunštát dolehly.

„A co si o tom myslíš?“

Mlčel jsem.

„Tedy nemyslíš?“

„Nejde nemyslet, pane Ptáčku, ale...“

„Ale...?“

„O těchto věcech jsem ještě nepřemýšlel. Jsem zde, abych se zabýval koňmi, zbraněmi, obranou hradu. Abych uměl rozestavit...“

„Dobrá, dobrá,“ řekl Ptáček netrpělivě. „Proto jsem tě sem také odvezl. Tyto věci znát musíš, ať chceš nebo nechceš, je to koneckonců povinností pána. Tak.“ Dopil víno a postavil pohár vedle křesla. Já svůj držel a bylo mi divně.

Cítil jsem provinění, jakési neznámé provinění, ale nevěděl jsem proč. Připadal jsem si jako naprostý hlupák. Ba víc. Věděl jsem v onu chvíli docela přesně, že opravdu hlupákem jsem. Což jsem klidně Ptáčkovi řekl.

„Kdybys byl opravdu hlupák,“ odpověděl, „pak bys to ani netušil. Ale k věci, pane Jiříku: Boží pře je ti známa?“

„Ledacos vím od kněze Viléma.“

„Artikul o světském panování církve a jejich sluhů?“

„Znám. Dobrý artikul, pane Ptáčku.“

„Jediný,“ řekl tenkrát Hynce Ptáček a mně se zezdalo, až příliš hrubě. „Jediný. Jinak: jsme zde a válka skončila.“

„Opravdu?“

„Jedná se v Basileji, bude se jednat v Praze. Země je vyčerpaná, polní vojska, aby měla z čeho brát a žít, musí vyjíždět dál a dál za spanilými jízdami. Donekonečna to nepůjde. Království potřebuje krále.“

„Má ho.“

„Koho?“

„Dědičného,“ řekl jsem. „Zikmunda.“

„Z čí tohle máš hlavy?“

„Ze své.“

„A polský král? Nebo kníže Korybut?“

„Těm věcem rozumíš líp než já, pane Ptáčku. Proč se tedy ptáš? Ale chceš-li...“ nedokázal jsem se tenkrát vyjádřit tak, jak bych opravdu chtěl. Uspořádat myšlenky a přednést je plynule a srozumitelně. Hovořil jsem velmi nesouvisle a v útržcích; na to si pamatuju. Jádro mé řeči, tuším, bylo v tom, že jsem Zikmunda považoval nejen za přirozeného dědice, ale také za kandidáta nejsilnějšího. Jevil se mi tak. Z pověstí a řečí, často velmi nenávistných. Kališníci, mí souvěrci, nešetřili nadávkami na ryšavce. Nikdy mu nezapomněli Kostnici. Kdyby byl tušil, co mu onen nešťastný doprovodný list pro mistra Jana Husa, pro něho zcela nevýznamného mistra pražské univerzity, co mu ten list způsobí, snad by jej nevydal. Ani chytrý není vševědoucí. Liška. Ano, byl mazaný a říká se o liškách, že jsou mazané a lstivé.

Asi se liškám křivdí.

Ptáček mne poslouchal a snad si z toho něco vybral. Konečně řekl: „Že by ses stal obratným bojovníkem, jsem neslyšel. A řečnit taky neumíš.“

„Kázat mají kněží, ne?“ zeptal jsem se drze.

„Jednat ne?“

„Mečem?“

„Jakkoliv.“

„Dobrá,“ pravil. „Budeme jednat. Jak?“

„Ty jsi můj poručník, pane Ptáčku.“

Zasmál se. A zvedl se, aby si ještě nalil víno. Pokynul ke mně konvicí. Ale já zavrtěl hlavou.

„Vyjedeme pozítří,“ řekl.

Za měsíc jsem byl na Poděbradech. Hynce Ptáček rozpustil cestou své malé vojsko, přibral v Ratajích Markétu, která se za těch několik let, jak se mi zdálo, vůbec nezměnila, naložil na jeden z vozů svého písaře, jenž žil v dobré a blahobytné nečinnosti na Pirkštejně. Kdysi se ten dobrý muž pokoušel navštěvovat Karlovo učení. Měl však patrně jiné vášně a lásky než učenost. Jmenoval se Matěj. Rozuměl trochu právvům, listiny uměl zhotovovat rychle a obratně. Na něm jsem si ověřil – neboť nás potom provázela častěji –, že chytrá hlava vůbec nestačí k vyniknutí nad ostatními. K tomu je zapotřebí silného nutkání a vůle. Ani onoho nutkání ani vůle v Matěji nebylo. Spokojen se svým údělem písaře přemýšlel o věcech, jež mi zůstaly neznámy, a po smrti pana Ptáčka skončil jako správce hradu Pirkštejna.

Purkrabí Poděbrad Tomáš Ručka pohodlným životem hradního pána poněkud ztloustl. Ale nezhálel, neboť nechal opravit hradby a příkop, zdokonalil opevnění. Kdo by chtěl tehdy dobývat Poděbrad, těžko by uspěl.

Ptáček nadiktoval několik listů svým známým do Prahy. A poslal tam také jakousi čeleď, aby upravila dům, který mi patřil. Neboť se rozhodl, že budeme v hlavním městě království v době, kdy se vrátí poselstvo z Basileje a kdy s ním přijede i poselstvo basilejského koncilu k jednání do Prahy.

Bylo i dost do té doby nezvyklých starostí. Přivezli krejčího a ševce a jejich tovaryše z Kolína, aby pro mne a družinu vyrobili několik nových oděvů; musel jsem prostě vypadat dobře. Látek a kůží bylo dost, bylo z čeho vybírat. Dost kořisti bylo na Poděbradech. Vyzdobil se i Ptáček a Markéta, Ručka i další.

A na počátku teplého měsíce května jsme vyrazili ku Praze.

Šlechtická družina, pestrá a barevná. Přísná, chudá šed' lidu pracujícího polem se přestávala nosit. Uvědomoval jsem si, že právě tím dnem vstupuju do zcela nového života. Nemyslel jsem na budoucnost. Stačila má přítomnost. Každý okamžik. Současný stav, který mi byl každé chvíli neobyčejně příjemný.

Byl jsem samozřejmě zvědavý. Ne na město, o němž jsem mnoho slyšel a kterého jsem se poněkud bál, ale na ty, o nichž bylo častokrát vyprávěno a s nimiž mi bude setkat se.

Mírně zvlněná rovina před Prahou byla nekonečně rozlehlá.

Do města jsme vjeli po poledni. Špitálským polem, kde cesta vedla mezi prudkou strání hory Vítkov a rameny a bažinami Vltavy. Vzpomínám, že jsme vzbudili jen matnou pozornost. Takových, jako byli my s Ptáčkem, přijížděly ty dny do města celé houfy.

Nešlo jen o zvědavost na poselstvo basilejského sněmu. Věřilo se, že půjde o mnoho víc než jen o víru.

Z Basileje přijeli pár dní poté, co jsme se ve městě ubytovali.

Zněly zvony.

Seděli jsme s Ptáčkem na koních a byli u věže mostu na staroměstské straně. Kolem nás pár našich jízdních.

A lid se sbíhal.

Tehdy jsem to považoval za přirozené, ten zástup kupců, řemeslníků, tovaryšů, jejich žen, dětí, boháčů i chudásů, žebráků doufajících v hojnou almužnu, dalšího lidu, pro mne záhadných životů i posláních. Bylo jich nepřehledně, tlačili se a stoupali si na špičky a vlnili se, v kupě, bohatí, chudí, poctiví, zloději, páni a pacholci, matky s dětmi, děti. Přirozený zástup a lid.

Hynce Ptáček se spokojeně rozhlédl, jako by to celé pestré sročení bylo jeho dílem. „Líbí se ti?“

„Co?“

„Lid.“

Pokrčil jsem rameny.

„A já zas přemýšlím,“ pravil pan z Pirkštejna vesele, „kdo z nich držel halapartny, když na ně padali z oken novoměstské radnice konšelé.“

Věděl jsem, co má na mysli. Jak Jan, bývalý mnich ze Želiva, ještě za života krále Václava přivedl ze svého kázání od Panny Marie Sněžné lid přímo před radnici. Tenkrát jsem Ptáčkově poznámce nerozuměl. Věděl jsem toho také příliš málo o tom mistrovi městských převratů, o knězi Želivském. O způsobu jeho řeči, kterou zvládal a ovládal lid. Myslím, že jsem se poučil, co lid je. V podstatě: stýlý lid je dobrý lid. Hladový, a tím nespokojený lid je buď rota darebáků, nebo nástroj spravedlnosti, a to takové, jež podle zdání onoho lidu nebo těch

kněžíků, co jsou v čele, může být Boží, myslím ta spravedlnost, tedy vznešená a libá smyslu Božích přikázání; ale podstatou a cílem je vždy jedna cesta. A ta vede zase jen k naplnění žaludků nebo měšců. Drobných měšců drobnými. Což lidu stačí, aby byl zase dobrý. Pokojný. Vládnout pánům znamená přeskupovat myšlenky a činy, posuzovat, platit, hrát a být ve hře a nedat hrát sebou. Vládnout lidu znamená držet uzdu mírně napjatou. Ale v ruce musí mít jezdec cit. Jsem jeho dosti milovaný král. Mohu asi po právu říci, že mám v rukou dobrý cit. Mnozí říkají, že lid se dá svést k nepravostem. Hovoří o kacířství nebo ještě o jiných bludech a nemravnostech tělesných. Hovoří o učení, jež se hlásí k tomu, co kázal Petr Chelčický. Jsem přesvědčen, že lid se nedá svést, pokud nechce být sveden, pokud k tomu nejsou podmínky, aby byl sveden, pokud nežije tak, že je vhodný a zralý přijmout jakékoliv svedení. A to je nejčastěji tehdy, kdy je již řečená uzda příliš utažena. Nebo naopak volně plandá. Jsou ovšem mezi lidem výjimky, neboť lid není kůň s jednou hlavou. Hlav má lid nespočet. Vládce, bohužel, pouze jednu uzdu. V tom je problém. Hloučky a hlavy, jež se vymknou, nejsou lid. A jezdec mívá bič.

Lidé kolem nás byli spíš zvědaví než nadšení. Jásali zdrženlivě. Neboť bylo jistě poněkud zvláštní, že po letech zcela nelítostných bojů přijíždí do Prahy vybrané poselstvo církevního koncilu. A že v čele, jak mne upozornil Ptáček, jedou svorně vedle sebe Vilém Kostka z Postupic, litomyšlský hejtman, pán podobojí, dávný příznivec kalicha, a zástupce Zikmundův, karlštejnský purkrabí rytíř Zdeslav Tluksa z Buřenic.

Konečně jsem tedy viděl ty, o nichž jsem dosud slyšel jen vypravovat.

Ptáček mi je ukazoval a jmenoval. O každém řekl pár slov, jistě ne nepřiléhavých, ale jaká to byla slova, si už nevzpomínám. Zajisté vtipná, lehkovážná, jak už bylo Ptáčkovým zvykem. Trochu mne překvapilo, že Prokop Holý nebyl vlastně vůbec veliký, nápadný člověk. Drobný suchý muž měl téměř nehybný obličej. A jel sám. Zdálo se mi, že se usmívá, ale nemyslel zřejmě ani na ten úsměv, ani na svou tvář, ani na mávající a jásající lid.

Pan z Pirkštejna řečnil: „Rozeber si to. Rozeber si je. Poselstvo! Kněží a měšťané a hejtmani. Vilém Kostka, Beneš z Mokrovous, Jiří z Řečice, Vejvar, pražský konšel, Matěj Louda z Chlumčan, hejtmán z Písku, odvážný, smělý, ale také pošetilý, bláznivý Matěj Louda, bývalý bakalář Karlova učení, tamhle, to je nějaký Řehoř ze Dvora Králové a ten vousatý je jistý Laurin z Tábora. Říká se o něm, že zapálil před léty Sezimovo Ústí, aby ty dobré, usedlé, ale kázání neposlušné řemeslníky vypudil a přiměl je přestěhovat se na horu Hradiště a stavět nové město pravdy Boží. Menhart z Hradce do Basileje nejel. Nikdo z kališnických pánů. Avšak,“ Hynce Ptáček se zasmál, „je přece trojí lid a v tom Rokycana s námi souhlasí. Jsme my, jeho hlava. Nuže: hlava v Basileji nebyla.“

„A učení mistři?“

„Rokycana? Payne? Ano, ti jsou učení. Mikuláš Biskupec něco ze své hlavy, něco odtud, něco odjinud.“

„A kněz Prokop?“

„Holý?“

„Ano, ten.“

„Prokop není kněz,“ pravil Ptáček. „Když si tohle nebudeš pořád uvědomovat, neporozumíš mu. Doba je trochu popletená, víš, Jiříku. Zeman Petr Záhorka od Chelčic píše traktáty učenější než univerzitní mistři. A jakýsi Prokop, vzdělaný a celou Evropou a zemí izraelskou zběhlý, snad Holanďan, snad Němec, snad Čech, snad kdoví co, ale česky mluví taky, nuže tento Prokop se dá prostě vysvětlit na kněze. Jeho záměry neznám. Není voják, a přesto je nejlepší vojevůdce. Je kněz, a nekáže. Mši jsem ho sloužit neviděl. Ale mnozí říkají, že to umí. Není vladař, ale jedná tak, a tak se i chová. A ti všichni, jak vidíš, Rokycana, Engliš, Mikuláš, tábořský biskup, Oldřich ze Znojma, Jan Němec, to je támhleten, Menhart ze Zbraslavic, Lupáč z Chrudimi, velký křikloun před Bohem i lidmi, a Petr Němec, původem ze Žatce – nuže ti všichni mají své názory a myšlenky a trvají na nich, a tedy se hádají. A tím jsou slabí.“

„Ale v bitvách...“

„Tam našťestí nerozhodují slova. Špatná slova, špatné povely dokonce v nevhodnou chvíli zabíjejí. I ty, kdo je vyslovují. Zítra navštívíme Rokycanu.“

Mé dojmy z průvodu poselstva jsou poněkud roztěkané. Nebyl jsem zvyklý na ruch. Množství lidí. Tvář. Barev. Vím však, dodnes je vidím před očima, jako by to bylo včera, že poslové basilejského koncilu jeli v semknuté skupině. Jednotliví, vážní, trochu ostražití; nedívám se, Čechy a Praha byly ošklivým vosím hnízdem s nedobrou pověstí. Bojím se, že přes všechny mé snahy takovým pro svět zůstaly. Snad čas přinese někdy změnu. Chci v ni věřit, ale nedoufám. Toto je země na křižovatce cest. Místo střetávání a uhýbání, místo horké a smutné. Nuže k poselstvu. Vpředu jel jakýsi mnich, šedý mnich, Jan z Maulbronského kláštera. Ten se usmíval. Ostatně praví mniši se vždy usmívají. Laskavě, patrně aby zakryli truchlivost vlastního života. A bylo to poselstvo vůbec mnišské a kněžské. Jak dnes soudím, zvláště dobře vybrané, jedna chytrá hlava vedle druhé, hlavy s jedinou myšlenkou, semknuté, a vím, že nejprostším duchem mezi nimi byl právě ten, který je vedl, biskup z Normandie, Filibert. Ale ani to zajisté nebylo náhodné. A jezdcí pana Kostky z Postupic je obklopovali a razili jim cestu.

Sem tam kdosi z davu kolem nás vykřikl nadávku.

Ale k nim, myslím, nedolehla. Jednak bylo nadávek málo uprostřed všeobecného jáso, a pak – nadávalo se česky.

Hynce Ptáček otočil koně. „Jedeme!“

Prodrali jsme se k rejdišti a přebrodili řeku k Menšímu Městu. Přes most bychom se jistě dlouho nedostali. Proplekli jsme se uličkami k našemu domu. Nebyl tak dobrý jako ten na Starém Městě, ale zachovalejší a útulnější. Protože bylo mezi kamennými zdmi chladno, kázal Ptáček zatopit.

Rozvalil se na lavici před kamny, rád si hřál záda i břicho. Břicho zevně i zvnitřku. Tenkrát však nepil. Ruce složil pod hlavu a přemýšlel.

„Co ty na to?“ zeptal se mne najednou.

Nevěděl jsem, co odpovědět. „Na co?“ zablábolil jsem.

„Co jsi viděl.“

„Průvod? Legáty? Nerozumím.“

„Co bude, co myslíš?“

„Jak mohu vědět, pane Ptáčku?“

„To musíš. Vidíš něco. Průvod lidí. To všechno má nějaký smysl. Něco to ukazuje. Do Prahy přijíždí legace nejvyššího koncilu křesťanstva, aby jednala! Rozumíš, jednala! Protože zbraní nemohou.“

„Proč nemohou? Je jich tolik...“

„Třeba pomoc Boží spravedlivým, jak by zajisté pravil mistr Rokycana v některé příhodné chvíli svého kázání. Ale věci jsou prostě tak, že oni sice mají jednu myšlenku a cíl, ale ruce, které drží jejich zbraně, jsou strašně hádavé, neposlušné, zadlužené, skrblické. Zatímco zde to máme zcela opačně.“ Zasmál se. „Docela opačně. Všichni hájíme svou pravdu Boží. Svou. Každá je trochu jiná, ale koneckonců naše. Zdá se, pane z Poděbrad, že je řada na nich, aby vyhráli.“ Zatukal si prstem na čelo. „Tímhle. Teď oni tímhle!“

Před setměním se vrátil z města Tomáš Ručka. Vyprávěl, že všichni poslové z Basileje jsou už ve svých bytech a že je klid, lidé se rozešli a Tluksa z Buřenic se svými ihned opustil Prahu, aby nezavdal příčinu k nepokojům, a vrací se na Karlštejn.

A pan Hynce Ptáček, mna si kníry, poznamenal tiše: „Takže my, Jiříku, zítra také vyrazíme. A také na Karlštejn.“

Bylo mi to podivné, ale mlčel jsem.

Bylo nás několik jezdců. Fičel vítr a obloha byla hned modrá, hned se hnala nízká, temně šedá oblaka, z nichž stříkal i déšť.

Choužil jsem se do krásného nového pláště. Až překrásného do té nepohody.

K poledni se zcela náhle před námi objevil hrad císaře Karla. Pokladnice císařství, kterého náhle jako by nebylo, jen tahle pokladnice zůstala, stálá, nedobytá a nedobytná. A také prázdná.

Přesto byl hrad pečlivě strážěn.

Patřil novému císaři, králi, který byl tehdy císařem teprve pouhých pár týdnů.

Zůstali jsme stát v uctivé a mírumilovné vzdálenosti od brány. Pár jezdců nemohlo hrad Zlatého grálu ohrozit, ale byla zde vždycky obava z léčky.

Jeden z našich křikl přání setkat se s purkrabím.

Jezdci zůstali venku, do hradu pustili jen nás dva. Bylo nám jet podél hradu k druhé bráně. Tam jsme museli sesednout, odložit zbraně a pěšky dorazit k vratům. Z cimbuří si nás prohlédl sám rytíř Tluksa z Buřenic, než dal pokyn otevřít.

Čekal nás uprostřed třetí brány, jež vede k císařskému paláci. S rukou na jílci meče. Byl zdivočelý neklidem válečných let.

Ptáček zvolal: „Pane Tlukso! Pro Boha jediného! Propíchni nás raději hned!“ A zvedl se smíchem ruce.

Tluksovi klesla ruka z jílce k boku. Podíval se na mne. Mžoural očima pod napuchlými víčky. Byl unavený, unavenější než minulého dne. Vůbec měl Zdeslav Tluksa jakési hořké oči.

„Jiřík z Kunštátu?“ zeptal se.

„A z Poděbrad,“ dodal jsem. Protože Poděbrady jsem měl rád.

„Syn Viktorínův?“

„Ano, pane.“

„Pane rytíři,“ řekl Hynce Ptáček, „jak ti asi známo, jsem přes jeho bábu příbuzný s pány z Kunštátu. Pan Viktorín mne pověřil a určil za Jiříkova poručníka. Ale nepřijeli jsme, abychom vás seznámili, nýbrž abychom jednali.“

„Za koho?“

„Za sebe.“

„Se mnou?“

„Jistě se neurazíš, když tě požádáme o jisté prostřednictví...“

Rytíř Tluksa se patrně neurazil, ale zřetelně posmutněl. Jeho úděl královského úředníka, strážce státního pokladu, byl opravdu nezavídněhodný.

Přikývl a pozval nás do hradu.

Dokonce do císařských komnat. Asi v nich žil, proč také ne; nebyla naděje, že by se císař objevil na svém nejpevnějším hradě.

Odmítli jsme jídlo a přijali víno ze společné konvice. Rytíř z Buřenic sám přijímal víno asi často. Pil dychtivě. Zato Hynce Ptáček jen olízl číši. A prohlížel si ji. Královskou číši. Císařskou. Krásně tepanou ze stříbra.

„Nuže, pane z Pirkštejna?“ upřel Tluksa na Ptáčka svůj těžký pohled.